

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **Фінансова гнучкість як фактор економічної безпеки підприємства
ТОВ «Енерготехпроект»**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0739-уб
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми управління фінансово-
економічною безпекою

В.Д. Єфременков

Керівник д.е.н., професор Андросова О.Ф.

Рецензент к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент,
освітня програма управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Єфременкову Владиславу Дмитровичу

1. Тема роботи: Фінансова гнучкість як фактор економічної безпеки підприємства ТОВ «Енерготехпроект».
керівник роботи: Андросова Олена Федорівна, д.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 року № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи: 15 лютого 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: навчальні посібники, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали науково-практичних конференцій, фінансова звітність підприємства ТОВ «Енерготехпроект».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити сутність роль фінансової гнучкості в діяльності підприємства; розглянути особливості управління фінансовою гнучкістю підприємства; узагальнити теоретичні положення з питань оцінки фінансової гнучкості підприємства; здійснити аналіз основних показників фінансового стану підприємства ТОВ «Енерготехпроект» як передумови його фінансової гнучкості; удосконалити систему управління фінансовою гнучкістю підприємства з метою підвищення її рівня.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 16 рис., 23 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Андросова О.Ф., професор	09.08.2020	09.08.2020
2	Андросова О.Ф., професор	13.09.2020	13.09.2020
3	Андросова О.Ф., професор	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формування висновків	28.10.2020 р. – 9.11.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	10.11.2020 р. – 14.02.2021 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	15.02.2021 р.	виконано

Студент _____ В.Д. Єфременков
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.Ф. Андросова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 104 с., 16 рис., 23 табл., 70 джерел, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою гнучкістю підприємства ТОВ «Енерготехпроект».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти аналізу та оцінювання фінансової гнучкості підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є обґрунтування теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо формування системи управління фінансовою гнучкістю підприємства як фактора його економічної безпеки.

Методи дослідження: діалектичний, логічні, емпіричні, порівняльного і статистичного аналізу, прогнозування економічних процесів, графоаналітичні.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено систему управління дебіторською заборгованістю підприємства за рахунок розроблених заходів кредитної політики, що передбачає комплекс взаємозалежних збалансованих рішень щодо кредитних умов підприємства та дозволить сформувати ефективний механізм управління фінансовою гнучкістю підприємства.

Сформульовані в кваліфікаційній роботі магістра теоретичні узагальнення та практичні рекомендації щодо формування ефективної системи управління фінансовою гнучкістю можуть бути застосовані на підприємствах з метою покращення рівня економічної безпеки та фінансового стану зокрема.

ЕФЕКТИВНІСТЬ, МЕТОДИ, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ,
УПРАВЛІННЯ, ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ, ФІНАНСОВА ГНУЧКІСТЬ,
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ

SUMMARY

Qualifying work: 104 pp., 16 fig., 23 tab., 70 references, 4 annex.

The object of research is the processes of managing the financial flexibility of the company «Energotechproekt».

The subject of research is theoretical, methodological and practical aspects of analysis and evaluation of financial flexibility of the enterprise.

The purpose of the master's qualification work is to substantiate the theoretical and methodological and practical recommendations for the formation of a management system for financial flexibility of the enterprise as a factor of its economic security.

Research methods. The methodological basis of this study is a dialectical method of cognition of economic phenomena in relation to the nature and features of the formation of financial flexibility of the enterprise, modern management theory. In the course of the research logical and empirical methods of cognition of mechanisms and forms of financial flexibility management, as well as methods of comparative, statistical analysis, forecasting of economic processes, graphoanalytical methods of reflection of research results were widely used.

The information base for writing the qualification work consisted of: textbooks, manuals, monographs and periodicals of domestic and foreign scientists. In addition, the financial statements of «Energotechproekt» LLC were used.

The obtained results and their novelty: the receivables management system of the enterprise is improved due to the developed credit policy measures, which provides a set of interdependent balanced decisions on credit conditions of the enterprise and will form an effective mechanism for managing the financial flexibility of the enterprise.

Theoretical generalizations and practical recommendations formulated in the master's qualification work on the formation of an effective system of financial flexibility management can be applied at enterprises in order to improve the level of

economic security and financial condition in particular. The formation of an effective system of management of current assets of the enterprise through the implementation of effective credit policy of the enterprise will affect the level of financial flexibility of the enterprise and the level of its economic security.

EFFICIENCY, METHODS, PROFIT, PROFITABILITY, MANAGEMENT,
FACTOR ANALYSIS, FINANCIAL FLEXIBILITY, FINANCIAL STABILITY

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	11
1.1 Сутність поняття «гнучкість» в системі управління підприємством	11
1.2 Фінансова гнучкість підприємства: види та класифікація.....	21
1.3 Методичні підходи до оцінки фінансової гнучкості підприємства	31
Висновки до розділу 1	38
2 ОЦІНЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕНЕРГОТЕХПРОЕКТ»	40
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	40
2.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства.....	45
2.3 Аналіз фінансової стійкості підприємства	58
Висновки до розділу 2	66
3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ГНУЧКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕНЕРГОТЕХПРОЕКТ»	68
3.1 Управління факторами впливу на фінансову стійкість підприємства	68
3.2 Напрями підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства	79
Висновки до розділу 3	92
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Підприємства сьогодні функціонують в складних економічних умовах. Це в свою чергу позначається на результатах фінансово-господарської діяльності підприємств, динаміці та структурі їх грошових потоків. Відповідно, в умовах зростання невизначеності, фінансово успішними є підприємства із оптимальним ступенем фінансової гнучкості, оскільки вона сприяє ефективному управлінню процесами формування, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства. Гнучкість сьогодні вважають одним із засобів контролю невизначеності середовища через застосування і координацію гнучких ресурсів, яка передбачає розроблення підприємством арсеналу можливостей і вибору серед них найвідповіднішої до ситуації без надмірних витрат, втрат часу і продуктивності.

Відповідно, в умовах зростання невизначеності, фінансово успішними виявляються підприємства із оптимальним ступенем фінансової гнучкості, що дозволяє їм здійснювати аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз і розробляти заходи щодо захисту та мінімізації витрат, викликаних ними. Світова тенденція збільшення боргового навантаження на компанії, що знайшла своє місце і в Україні, виявила, що не завжди підвищення рівня позичкового капіталу позитивно впливає на рівень рентабельності та ділової активності корпорації.

Інтерес до питання сутності фінансової гнучкості більше розповсюджений серед іноземних дослідників, оскільки в розвинутих капіталістичних державах велике значення приділяється формуванню адаптаційного потенціалу корпорацій до будь-яких змін в економіці. Серед науковців-економістів, що займаються дослідженням проблем фінансової гнучкості, можна виділити таких авторів, як є І. А. Бланк, Р. С. Папехін, О. А. Лактіонова, Г. Г. Захаров, С. О. Комаринець. Серед іноземних вчених можна виділити Дж. Грехем та К. Гарві, А. Гамба, С. Боун, А. Дамодаран та інші. В своїх наукових працях дослідники визначають сутність фінансової

гнучкості, обґрунтовують її необхідність для ефективного функціонування компаній, а також формулюють методичні принципи оцінки та аналізу фінансової гнучкості, як одного з показників фінансового стану компанії. Разом із тим безпосередня оцінка фінансової гнучкості є досить складним завданням, в наявних підходах не вирішено питання оцінки гнучкості із позиції її основних складових – оперативності, мобільності, маневреності суб'єкта в процесі адаптації свого фінансового потенціалу до зміни умов господарювання, пристосування до реалій ділового і фінансового макроекономічних циклів.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є обґрунтування теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо формування системи управління фінансовою гнучкістю підприємства як фактора його економічної безпеки.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено наступні завдання:

- дослідити сутність роль фінансової гнучкості в діяльності підприємства;
- розглянути особливості управління фінансовою гнучкістю підприємства;
- узагальнити теоретичні положення з питань оцінки фінансової гнучкості підприємства;
- здійснити аналіз основних показників фінансового стану підприємства ТОВ «Енерготехпроект» як передумови його фінансової гнучкості;
- удосконалити систему управління фінансовою гнучкістю підприємства з метою підвищення її рівня.

Об'єкт дослідження є процеси управління фінансовою гнучкістю підприємства ТОВ «Енерготехпроект».

Предмет дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти аналізу та оцінювання фінансової гнучкості підприємства.

Методичною основою даного дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ щодо сутності та особливостей формування фінансової гнучкості підприємства, сучасна теорія управління. У ході дослідження широко використовувалися логічні й емпіричні методи пізнання механізмів і форм

управління фінансовою гнучкістю, а також методи порівняльного, статистичного аналізу, прогнозування економічних процесів, графоаналітичні методи відображення результатів досліджень.

Інформаційну базу для написання кваліфікаційної роботи становили: підручники, навчальні посібники, монографічні та періодичні видання вітчизняних та зарубіжних вчених. Окрім того, використовувалася фінансова звітність підприємства ТОВ «Енерготехпроект».

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

– удосконалено систему управління дебіторською заборгованістю підприємства за рахунок розроблених заходів кредитної політики, що передбачає комплекс взаємозалежних збалансованих рішень щодо кредитних умов підприємства та дозволить сформувати ефективний механізм управління фінансовою гнучкістю підприємства.

Практичні результати дослідження полягають у пропозиціях щодо формування ефективної системи управління оборотними активами підприємства за рахунок впровадження ефективної кредитної політики підприємства, що безпосередньо впливає на рівень фінансової гнучкості підприємства та рівень його економічної безпеки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження надруковано у збірнику матеріалів XV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 2020 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Сутність поняття «гнучкість» в системі управління підприємством

Реалії сьогодення свідчать, що функціонування підприємств беззаперечно пов'язано з існуванням небезпек, загроз і ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища, які визначають умови їх діяльності та безпосередньо відображаються на економічній безпеці таких суб'єктів. Постійний пошук шляхів усунення дестабілізуючих факторів зумовлює необхідність застосування різних підходів та методів, що дозволять підприємствам успішно їм протистояти та стабільно розвиватися.

Одним із таких підходів загально організаційної ідеології управління є «гнучке управління» підприємством, що дозволяє швидко реагувати та протистояти викликам і загрозам. І ця «гнучкість» повинна застосовуватися при управлінні не лише підприємством, а й системою його економічної безпеки, оскільки це питання недостатньо досліджено у вітчизняних наукових працях, хоча з практичної точки зору є надзвичайно актуальним [35].

Забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає формування стійкого функціонування та формування безпечних умов розвитку через захищеність від дії зовнішніх і внутрішніх загроз та мінімізацію ризиків.

Важливо підкреслити, що система управління економічною безпекою повинна бути гнучкою, тобто систематично переглядатися відповідно до отриманих результатів діяльності підприємства задля швидкої адаптації підприємства відповідно до зміни завдань, ресурсного забезпечення та умов функціонування [45].

Для успішного функціонування в умовах високого рівня непередбачуваності середовища система управління економічною безпекою підприємства повинна мати в своєму арсеналі не меншу кількість

різноманітних засобів, реакцій і уміння передбачення подій, ніж можлива кількість негативних змін, які можуть виникати у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Підприємство має здатність до трансформацій будь-якого типу на основі реалізації своєї основної властивості в динамічному середовищі – мінливості, а джерелом ресурсів для таких перетворень є внутрішнє і зовнішнє середовище. З цієї позиції гнучкість підприємства значною мірою визначається його спроможністю успішно функціонувати в конкурентному середовищі, підтримуючи стан динамічної рівноваги на основі впровадження продуктових, технологічних, управлінських, фінансових інновацій [13].

Отже, об'єктивно необхідною передумовою та водночас природним засобом пристосування підприємства до мінливого та складного ринкового середовища та забезпечити відповідний рівень економічної безпеки є його гнучкість.

Необхідність підвищення гнучкості підприємства як відкритої економічної системи зумовлена наростанням інтенсивності конкуренції і прагненням забезпечити собі стійке положення на ринку, а досягнення високого рівня гнучкості можливе за рахунок формування і використання узгоджених управлінських технологій та інновацій [17]:

- перегляду (адаптації) корпоративних і конкурентних стратегій через механізми передбачення змін;
- оновлення (оптимізації) асортименту продукції на основі моніторингу конкурентного середовища і узгодження життєвих циклів продукції;
- формування системи ризиком захищеності підприємства;
- оптимізації структури капіталу;
- забезпечення платоспроможності та ліквідності підприємства;
- побудови взаємовигідних відносин партнерства з постачальниками, споживачами та інституціями ринкової інфраструктури;
- організаційних перетворень тощо.

Поняття «гнучкість підприємства» в економічній науці трактується по

різному. Систематизація всього масиву тлумачень гнучкості підприємства уможливила окреслення чотирьох груп її визначень, а саме: гнучкість як параметр; як інструмент впливу; як спроможність чи можливість; як властивість підприємства. Критичний аналіз цих груп дефініцій дозволив виявити основну відмінність між ними, яка вбачається, на наш погляд, у глибині проникнення у сутнісні аспекти гнучкості підприємства, від трактування її як форми (набору характеристик) до суті цієї дефініції [12].

Згідно Оксфордського словника «Бізнес та менеджмент», гнучкість (операційна гнучкість) – здатність операційної системи адаптуватися та реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. Гнучкість має два виміри: швидкість реалізації змін та величина певної зміни в організації [70].

Шатілова О.В. визначає гнучкість як інструмент впливу, виявлення готовності до стратегічного передбачення та пристосування до глибоких, малопомітних змін, які можуть в решті решт становити загрозу для існування основного бізнесу підприємства і відіграє все більшу роль у визначенні конкурентних переваг.

І. П. Отенко та О. С. Даневич вважають гнучкість тим інструментом впливу, що надає динамічного характеру стратегічному потенціалу підприємства та відображає здатність до змін (у структурі, процесах, функціях) у відповідь на зміни у зовнішньому середовищі для реалізації обраної стратегії, збереження конкурентних позицій та створення умов для довгострокової ефективності [40].

Р. Чейз, Н. Еквілайн вважають, що гнучкість є інструментом впливу на споживачів, пропонуючи їм широкий вибір товарів, що залежить від часу, який необхідний для їх розроблення та перетворення виробничих процесів для їх випуску [55].

Д. Хізер, Б. Ренде дотримуються позиції, що одним із інструментів впливу на організацію є гнучкість, яка дозволяє вчасно реагувати на попит з мінімальними витратами часу і ресурсів, створюючи при цьому споживчу вартість [68].

Саме гнучкість є одним з дієвих засобів формування конкурентних переваг підприємства як відкритої економічної системи. Щодо гнучкості підприємства Р. Акофф зазначив: «Якщо зміни параметрів системи перевищують можливості її адаптивного розвитку, відбувається втрата стійкості. При цьому, якщо після втрати стійкості встановлюється мінливий періодичний режим, говорять про м'яку втрату стійкості. Якщо ж система переходить на інший режим руху стрибком – про тверду втрату стійкості» [1].

С. О. Комаринець вважає, що гнучкість підприємства – це його здатність реагувати або змінюватись у відповідь на мінливість середовища шляхом створення нових можливостей без надмірних витрат, втрат часу і продуктивності [21].

Т. І. Лепейко та Н. М. Шматько пропонують визначати гнучкість як спроможність оперативно реагувати на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищах шляхом оборотного переходу у відповідний стан для забезпечення реалізації цілей його діяльності [32].

Н. П. Тарнавська, яка під гнучкістю розуміє здатність підприємства як відкритої економічної системи успішно функціонувати в конкурентному середовищі на основі підтримування стану відносної динамічної рівноваги, впроваджуючи продуктові, технологічні, фінансові й управлінські інновації, що не передбачають зміни організаційного статусу цього суб'єкта господарювання [47].

Аналізуючи позиції різних авторів щодо змісту гнучкості в системі виробничих та управлінських процесів підприємства, стають очевидними такі характерні тенденції економічної думки до її тлумачення [10, 11, 23, 28, 57, 63]:

- гнучкість є властивістю організації, яка набувається нею внаслідок змін середовища її функціонування;
- гнучкість передбачає оптимальне використання наявних ресурсів та визначає значущість наявності організаційно-технологічних передумов для її створення чи розвитку;
- гнучкість є засобом пристосування до мінливих потреб споживачів.

У процесі еволюції розуміння гнучкості підприємства можна виділити три підходи: виробничо-технологічний, економічний і ринковий (рис. 1.1.).

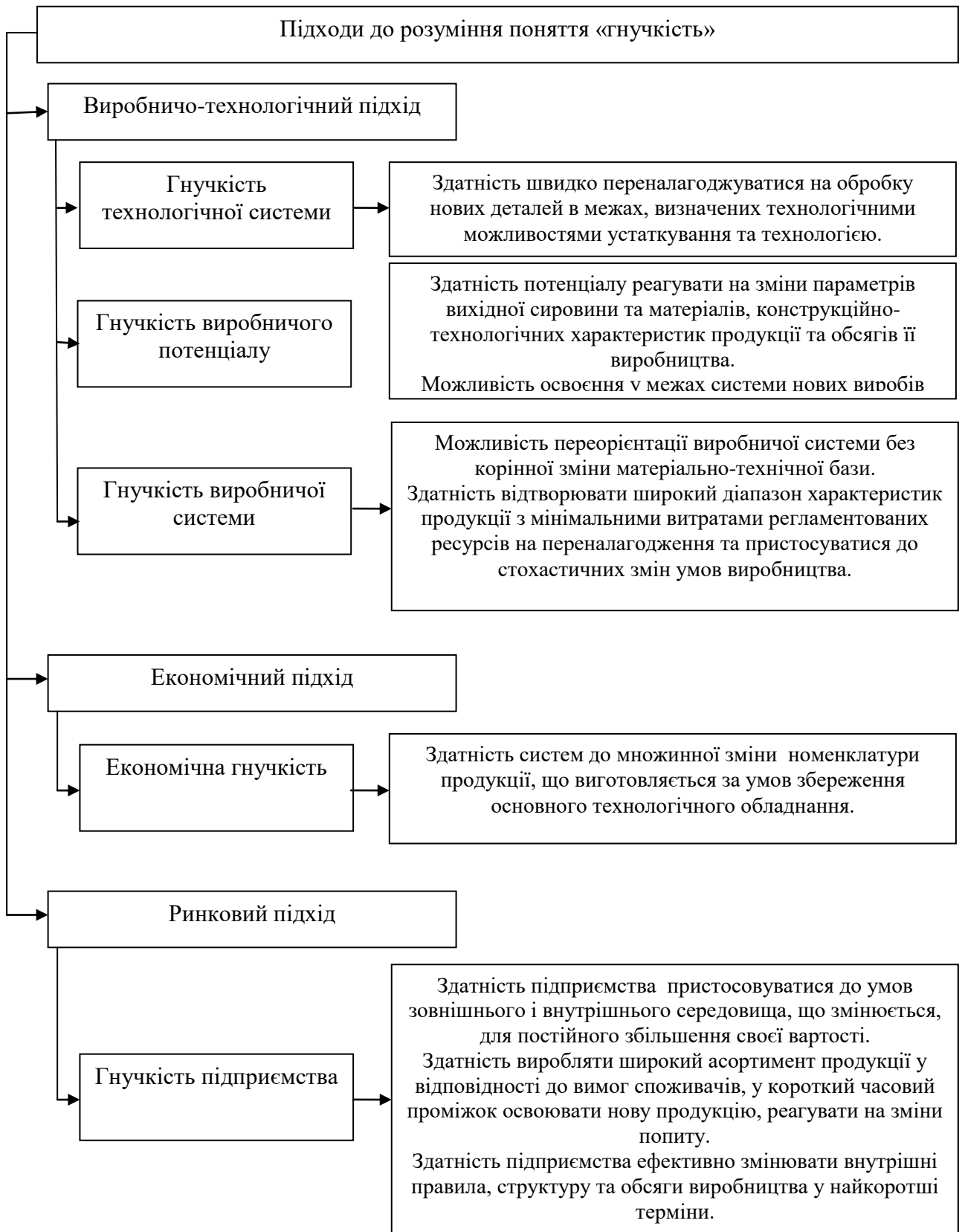

Рисунок 1.1 – Еволюція розуміння поняття «гнучкість» [56]

Отже, гнучкість підприємства передбачає набуття ним стану динамічної рівноваги для успішного функціонування в конкурентному середовищі, впроваджуючи продуктові, технологічні, управлінські, фінансові інновації, спрямованих на набуття, підтримку та розвиток гнучкості залежно від певних умов функціонування підприємства. Цей підхід реалізується через постійне маневрування усіма задіяними в процесі виробничої й управлінської діяльності ресурсами для забезпечення адекватного реагування на зміни вимог елементів зовнішнього середовища, які мають принципове значення для ефективного його функціонування.

Для набуття гнучкості підприємства необхідно, щоб усі елементи асортиментної, виробничої, фінансової та управлінської системи були гнучкими та у поєднанні давали синергетичний ефект [60].

За функціональною спрямованістю найбільш близькою до гнучкості підприємства є його адаптивність як здатність операційної, фінансової, інвестиційної систем та організаційної структури підприємства пристосовуватися й реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Стійкість підприємства проявляється у збалансованому використанні ресурсів, сталому розвитку підприємства на основі зростання прибутковості, підвищення платоспроможності та зміцнення конкурентних позицій з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх чинників. Отже, для забезпечення стійкості підприємства необхідною є побудова такого механізму управління, при якому б зменшувався ступінь впливу зовнішніх факторів на умови і параметри діяльності з дотриманням принципів ефективності діяльності. У такому випадку стійкість і гнучкість підприємства виступатимуть індикативними параметрами ефективності діяльності підприємства [36].

Структурна гнучкість виробничого потенціалу означає здатність його елементів змінювати свою внутрішню структуру та властивості компонентів, з яких вона складається, тобто можливість їх самовдосконалення без змін його загальної структури. Організаційна гнучкість виробничого потенціалу визначається рухомістю зв'язків між його елементами, їх здатністю до

взаємозамінності та інтеграції [26].

З позицій економічного підходу, гнучкість розглядається як складова економічної стратегії підприємства і трактується, як здатність систем до множинної зміни номенклатури продукції, що виготовляється за умов збереження основного технологічного обладнання [9, 24].

Гнучкість виробництва розглядається через дослідження життєвих циклів попиту, технології і товарів. Залежно від кон'юнктури ринку, на підприємстві формуються різні рівні мінливості технології: стабільна, плідна і мінлива [27].

Основою класифікаційних ознак гнучкості підприємства повинна є її функціональна спрямованість, тобто використання її видів повинно бути спрямованим на досягнення кінцевої мети – конкурентоспроможності підприємства.

Так, за ознакою масштабу виділяють стратегічну й тактичну гнучкість. Стратегічна гнучкість визначає значущість капіталовкладень, ефекти, обсяги й час реконструкції (реструктуризації) підприємства за наявності необхідності до кардинальних змін у довготривалій перспективі для забезпечення відповідності потенційним вимогам зовнішнього середовища й наявності потенційних ключових факторів успіху.

Тактична гнучкість визначає час, необхідний підприємству для засвоєння нового виробу чи реконструкції (створення) нового виробництва, пов'язаного з нагальними змінами у попиті, техніці, технології.

Іншою класифікаційною ознакою гнучкості підприємства є її характер. За цією ознакою відрізняють якісну гнучкість (наявність універсальних ресурсів) і кількісну гнучкість підприємства (наявність резерву ресурсів).

Існує думка, що гнучкість підприємства може бути внутрішньою і зовнішньою. Різниця між означеними видами гнучкості полягає в тому, що внутрішня гнучкість формується факторами, які виникають у внутрішньому середовищі підприємства, а зовнішня – відповідно у зовнішньому. Два названих види гнучкості не є альтернативними – скоріше, вони репрезентують дві групи факторів, які разом забезпечують гнучкість підприємства [28].

Класифікацію різних видів гнучкості підприємства представлено на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 – Класифікація видів гнучкості підприємства [32]

Загалом на гнучкість підприємства впливають такі групи факторів [22]:

- зовнішні – визначають умови функціонування підприємства за рахунок дії інших організаційних систем;
- внутрішні, утворюються всередині підприємства в процесі його

функціонування;

- екзогенні, частина зовнішніх передумов розвитку підприємства;
- ендогенні, визначальні внутрішні передумови розвитку підприємства;
- екстенсивні, за рахунок кількісних змінних зумовлюють чи стримують підприємства;
- гнучкість підприємства;
- інтенсивні, втілюються у якісному перетворенні процесів підприємства;
- стримуючі, в коротко-чи довготривалому часовому горизонті
- стимулюючі, створюють можливості поступального розвитку підприємства;
- прямого впливу, безпосередньо взаємодіють з підприємством у процесі його діяльності;
- непрямого впливу, визначають умови функціонування та розвитку підприємства.

Система управління гнучкістю підприємства оперує низкою засобів стратегічної, тактичної та оперативної гнучкості, які доповнюють одна одну на різних рівнях управління підприємством.

Підприємствам, які прагнуть бути гнучкими до умов господарювання, необхідний спеціальний організаційно-економічний механізм управління гнучкістю, реалізація якого забезпечить адекватну реакцію на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах.

Такий механізм створить умови для формування внутрішнього середовища підприємства відповідно до вимог ринку і забезпечить йому низку переваг, зокрема превентивну реакцію на зміни; здатність прогнозування ризиків; можливість раціонального використання активів підприємства; здатність до диверсифікації виробництва з метою розширення номенклатури та поліпшення якості продукції [3].

Таким чином, процес управління гнучкістю підприємства спрямовується на розвиток його здатності своєчасно та адекватно реагувати на зміни у своєму середовищі через комплекс заходів, що водночас реалізують стратегію розвитку

підприємства, формування конкурентних переваг та підвищення його конкурентоспроможності (рис. 1.3).

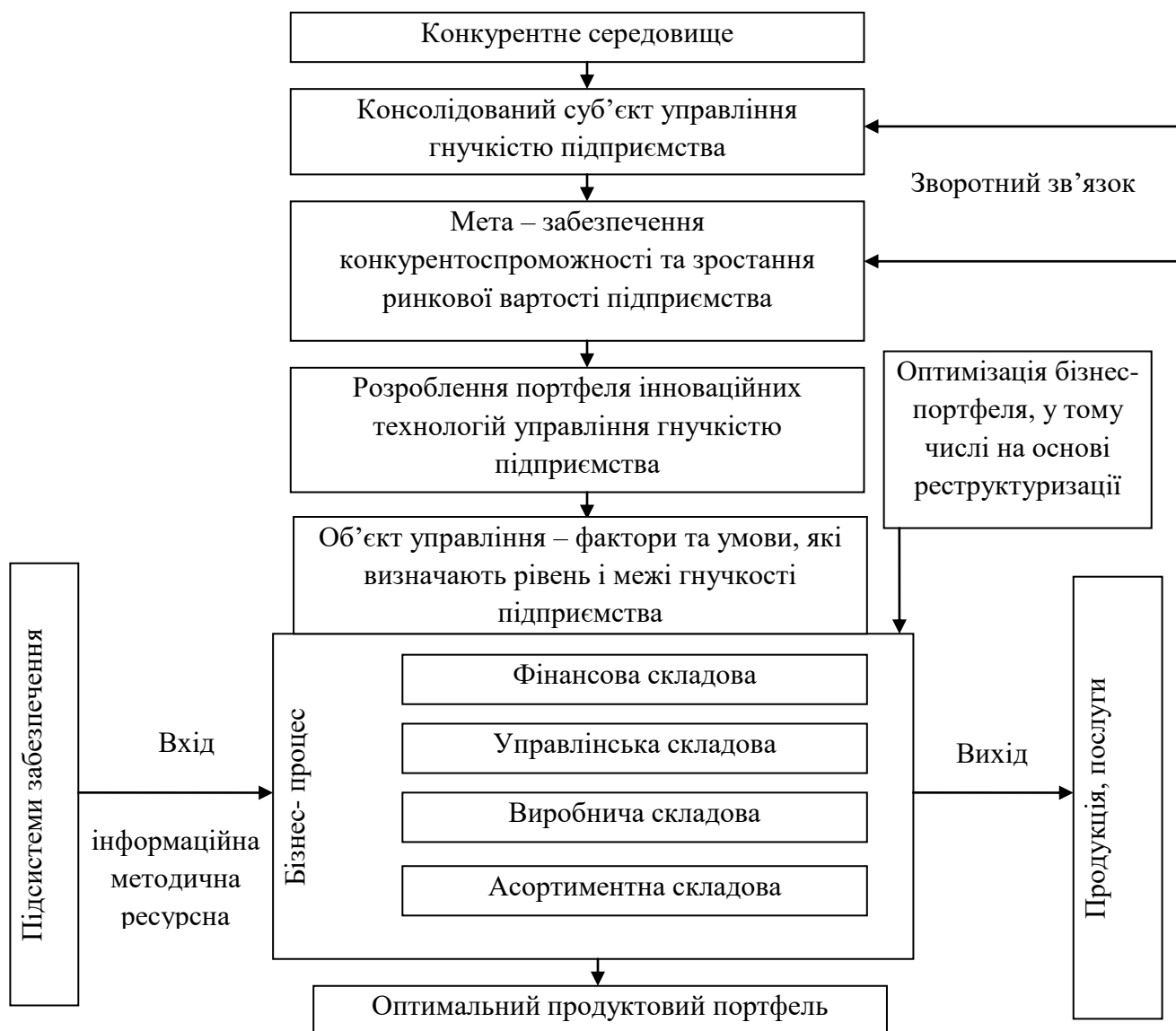

Рисунок 1.3 – Система управління гнучкістю підприємства [34]

Підсумовуючи проведене дослідження, можна зробити узагальнення, що на сучасному етапі вимоги та змістовні характеристики «гнучкості підприємства» змінюються. Гнучкість підприємства в сучасних умовах розглядається як його властивість маневрувати і змінювати тип ринкової поведінки залежно від передбачених змін середовища функціонування задля підвищення конкурентоспроможності та зростання вартості бізнесу.

Відповідно, акцент уваги з дослідження гнучкості виробничого потенціалу був змінений на дослідження ринкової гнучкості підприємства. На основі аналізу та систематизації наявних в економічній літературі трактувань «гнучкості підприємства» виділено три підходи в еволюції розумінні даного поняття, а саме: виробничо-технологічний, економічний та ринковий.

Застосування гнучкого управління у практичній діяльності підприємств дозволяє оперативно розробляти та приймати управлінські рішення, у тому числі у сфері забезпечення економічної безпеки.

1.2 Фінансова гнучкість підприємства: види та класифікація

Фінансова гнучкості на мікрорівні є одним з ключових моментів в розкритті закономірностей, що формують причино наслідкові зв'язки між рівнем фінансового та економічного розвитку підприємства.

Сьогодні розгляд питань фінансової гнучкості на мікрорівні в зарубіжних дослідженнях базується на тандемі наступних областей фінансової науки, що відносяться до одних з найбільш суперечливих і складних [25]:

– управління структурою капіталу компаній – в частині визначення оптимального обсягу боргу (фіксованої його величини або в динаміці в залежності від зміни внутрішніх і зовнішніх факторів, в тому числі в розрізі стадій ділового циклу економіки), а також відповідного запасу левериджу як джерела фінансової гнучкості;

– управління ліквідністю і резервом коштів компаній – в частині дослідження питань причин його формування, впливу його величини на формування агентської конфлікту між власниками і менеджерами, визначення його оптимальної величини з точки зору підтримки фінансової гнучкості;

– управління дивідендними виплатами – в частині їх розгляду, з одного боку, як напрямку використання вільних грошових коштів підприємств, а також джерела фінансової гнучкості, з іншого.

Крім того, питання фінансової гнучкості також стосуються управління

грошовими потоками компаній в цілому, управління їх інвестиційною діяльністю, власним капіталом, стосуються і більш широким проблем взаємозв'язку фінансів макро- і мікрорівня, проблем корпоративного управління.

Для того, щоб повністю зрозуміти сутність фінансової гнучкості підприємства, необхідно зробити критичний огляд точки зору різних авторів щодо цього питання. Отже, аналітики з Кембриджського національного бюро економічних досліджень Дж. Грехем та К. Гарві в науковій праці «The real effects of financial constraints: evidence from financial crisis» («Реальний ефект фінансових обмежень на прикладі фінансової кризи») визначають фінансову гнучкість як збереження боргового навантаження для здійснення подальших інвестицій або здатність мінімізувати боргові зобов'язання в короткі строки під час економічної кризи компанії [66].

Аналогічну позицію демонструє А. Гамба у своєму дослідженні «The value of Financial Flexibility» («Величина фінансової гнучкості»): фінансова гнучкість – це здатність фірми отримувати доступ та реструктурувати її фінансування з низькими операційними витратами. Крім того відзначається, що фінансово гнучка компанія в змозі уникнути фінансового дисбалансу в період кризи та фінансувати інвестиції [65].

С. Бьюн інтерпретує поняття «фінансова гнучкість» як рівень здатності та швидкості, з яким підприємство може мобілізувати фінансові ресурси для подолання криз, що виникли [62]. В ході дослідження автором визнається, що зовнішнє фінансування у тому чи іншому обсязі обов'язкове для фірми, але для того, щоб боргове навантаження не було обмежуючим фактором, керівництву фірми необхідно працювати у напрямку підвищення стабільності власного капіталу.

Нестандартним є опціональний підхід А. Дамодарана до сутності фінансової гнучкості, згідно з яким фінансова гнучкість – це опціон на здійснення інвестицій та неочікуваних витрат в майбутні періоди за рахунок підтримки запасу боргового навантаження [63].

Перевагою та цінністю наявності надлишкового боргового навантаження є здатність фірми задовольняти будь-які потреби в реінвестиціях понад доступні кошти – саме за рахунок боргового навантаження. При цьому очікувана дохідність проектів має бути значно вищою за вартість залучених ззовні коштів [53].

Узагальнюючи підходи іноземних дослідників, І.А. Бланк надає досить лаконічне та суттєве визначення, згідно з яким фінансова гнучкість – це здатність підприємства швидко формувати необхідний обсяг фінансових ресурсів при неочікуваній появі високоефективних фінансових пропозицій або нових можливостях прискорення економічного розвитку [3].

Не прив'язуючись до джерел, дають визначення фінансової гнучкості Р. Дональдсон і Л. Хіс Згідно Р. Дональдсону фінансова гнучкість – це здатність перенаправляти фінансові ресурси, що використовуються у відповідності з мінливими цілями в менеджменті як реакція на нову інформацію щодо компанії та середовища [64].

Л. Хіс описує фінансово гнучку компанію як таку, що може здійснювати коригувальні дії, та дозволяє усунути перевищення необхідних грошових виплат над наявними засобами, швидко і з мінімальним несприятливим ефектом на її поточні і майбутні доходи або ринкову вартість її акцій [67].

Американський інститут сертифікованих громадських бухгалтерів визначив фінансову гнучкість як здатність вчиняти дії, які б усунули перевищення необхідних платежів над очікуваними надходженнями. Стандарти фінансового обліку трактують фінансову гнучкість як здатність компанії здійснювати ефективні дії щодо зміни суми і часу грошових потоків для відповідної реакції на несподівані потреби і можливості [30].

Пов'язуючи поняття фінансовою гнучкості з фінансами корпорацій та з впливом фаз економічного циклу на потребу в формуванні та реалізації фінансової гнучкості, вважаємо доцільним погодитися з точкою зору американських авторів [62–65] щодо визначення сутності поняття «фінансова гнучкість».

Отже, під фінансовою гнучкістю пропонуємо розуміти підтримку запасу боргового навантаження в структурі капіталу корпорації, за допомогою якого з'являється можливість уникнення дисбалансу в період кризи та фінансування інвестицій в період зростання.

Не меншого значення багатьма авторами при визначенні фінансової гнучкості приділяється причинам, відповідно з якими вона формується. Загальновизнаними при цьому є два фактори, які агреговано включають в себе сукупність різних подій і обставин, в результаті яких існує потреба в додатковому фінансуванні [20, 28, 32, 58, 62]:

- втрата ліквідності або платоспроможності в результаті впливу негативних факторів з боку зовнішнього середовища;
- поява непередбачених нових інвестиційних можливостей та проектів.

Необхідно відзначити, що, незважаючи на переважну думку щодо мобілізуючої функції, яку підтримує фінансова гнучкість, слід звернути увагу і на інші проблеми, що вирішуються за допомогою цієї властивості.

Так, Дж. Грехем і К. Харвей підкреслюють необхідність підтримання фінансової гнучкості не тільки як здатності залучення різних видів позикового капіталу, але і скорочення боргових зобов'язань при скороченні бізнесу в ситуації зниження ділової активності [66].

У відповідності з цим положенням, а також на підставі того, що серед іншого у результаті недосконалості фінансового ринку – наявності можливості здійснення арбітражних операцій в частині вибору найбільш дешевого джерела боргового фінансування з можливих за ступенем терміновості, валюти залучення, виду кредитування і способу залучення, а також можливості залучення недорогого власного капіталу, виділяють два види фінансової гнучкості [61]:

- експансійна – заснована на здатності залучати додаткові ресурси;
- кон'юнктурна – заснована на здатності реструктуризувати і скорочувати заборгованість при появі більш сприятливих можливостей фінансування та відповідного скорочення фінансування з більш дорожчого

джерела, а також у разі зниження ділової активності або інвестиційної діяльності.

Таким чином, гнучкість фінансів суб'єкта господарювання необхідним чином буде включати в себе такі характеристики [31]:

- оперативність (швидкість реакції);
- маневреність (різноманітність можливих варіантів реакції);
- економічність (вартість реакції);
- альтернативність (здатність використання одних і тих же варіантів реакції для різних цілей);
- компенсаторність (здатність компенсації можливих відхилень).

Дані характеристики, що опосередковують фінансову гнучкість, незалежно від способу її реалізації (проактивно або реактивно) дозволяють досягти потрібного ефекту – реалізувати інвестиційні проекти, ліквідувати дефіцит ліквідності, знизити фінансові витрати і, отже, наростити ринкову вартість суб'єкта господарювання.

Необхідно зазначити, що сьогодні питання фінансових обмежень і фінансової гнучкості досліджуються вченими паралельно. До особливостей взаємозв'язку фінансової гнучкості і фінансових обмежень відносять [38]:

- фінансова гнучкість є відповідною реакцією компанії на прояв її фінансових обмежень;
- фінансові обмеження, що ускладнюють доступ до зовнішніх фінансових ресурсів, переважно визначають цінність формування тільки експансійної гнучкості, реалізація якої забезпечує мобілізацію капіталу в режимі економії вартості і часу. Чим вище рівень фінансових обмежень, тим вище потреба і, отже, цінність фінансової гнучкості;
- як і значущість фінансових обмежень, цінність фінансової гнучкості в частині її впливу на ринкову вартість компаній визначається: ступенем недосконалості ринку капіталу, рівнем фінансового розвитку і структурою фінансової системи, фінансовою архітектурою компанії, стадією ділового циклу економіки;

– на відміну від фінансових обмежень, які можуть мати стійку форму через внутрішніх характеристик компаній, фінансова гнучкість в більшій мірі має динамічну природу, формування, підтримка та реалізація якої вимагає певних зусиль і витрат, що дозволяють компанії бути перманентно фінансово гнучкими.

Слід також вказати на складність взаємозв'язку між внутрішніми і зовнішніми джерелами забезпечення ліквідності, і, отже, фінансової гнучкості.

Незважаючи на альтернативність в їх використанні, безумовним є і факт їх взаємодоповнюваності – значна внутрішня ліквідність знижує фінансові обмеження доступу до зовнішніх ресурсів, знижуючи тим самим чутливість інвестицій до чистих грошових потоків компаній.

В значній мірі розкриттю сутності та особливостей прояву фінансової гнучкості на мікрорівні сприяє її класифікація.

Виходячи з джерел і цілей формування, впливу на фінансовий потенціал, стадії відтворення фінансових ресурсів, інструментарію який використовується, задіяних елементів фінансового механізму, стадії ділового циклу, видів фінансових ресурсів які використовують, виділимо види фінансової гнучкості, відображені в табл. 1.2.

Таблиця 1.1 – Види фінансової гнучкості [29, 46, 58, 68]

Ознаки	Вид фінансової гнучкості
1	2
В залежності від факторів формування	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, обумовлена зовнішніми обставинами і умовами (високою ліквідністю фінансового ринку та банківської системи, стадією економічного підйому); - гнучкість, обумовлена внутрішніми характеристиками компанії, характеризується наявністю низьких фінансових обмежень; - гнучкість забезпечується ефективним управлінням, використання різних інструментів формування фінансової гнучкості або подолання фінансових обмежень.
В залежності від цілі формування	<ul style="list-style-type: none"> - експансійна, заснована на здатності залучати додаткові ресурси з метою ліквідації дефіциту ліквідності та реалізації інвестиційних можливостей; - кон'юнктурна (заснована на здатності реструктуризувати і скорочувати певний вид фінансових ресурсів)

Продовження таблиці 1.1

1	2
В залежності від впливу на фінансовий потенціал	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, що забезпечує розширення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання; - гнучкість, що забезпечує зменшення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, характеризує здатність зменшити величину х фінансових ресурсів які використовуються з мінімальними втратами ефективності функціонування; - гнучкість, що забезпечує відновлення фінансового потенціалу суб'єкта господарювання.
В залежності від мотиву формування	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, спрямована на підтримання фінансової стійкості (дозволяє подолати зниження ліквідності компанії); - гнучкість, спрямована на використання сприятливої кон'юнктури фінансового ринку; - гнучкість, спрямована на використання інвестиційних можливостей – реалізується на основі експансійної гнучкості.
В залежності від мотиву формування	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, спрямована на підтримання фінансової стійкості (дозволяє подолати зниження ліквідності компанії); - гнучкість, спрямована на використання сприятливої кон'юнктури фінансового ринку; - гнучкість, спрямована на використання інвестиційних можливостей – реалізується на основі експансійної гнучкості.
В залежності від стадії відтворення фінансових ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість формування фінансових ресурсів; - гнучкість розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів.
В залежності від інструменту який використовується	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, заснована на використанні реальних і фінансових опціонів, включаючи контрактні форми; - гнучкість, заснована на формуванні умов, що сприяють подоланню фінансових обмежень.
В залежності від задіяних елементів фінансового механізму	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, заснована на формуванні (резервуванні) можливостей реалізації різних методів і інструментів мобілізації і розподілу фінансових ресурсів; - гнучкість, заснована на формуванні (резервуванні) можливостей збільшення ступінь використання одних методів реалізації фінансових відносин замість інших; - гнучкість, заснована на формуванні (резервуванні) можливостей збільшення важелів впливу фінансового механізму і можливостей коригування їх розміру; - гнучкість, заснована на резервуванні фінансових активів; - гнучкість, заснована на формуванні (резервуванні) можливостей ефективного використання вивільненого потенціалу тимчасово або постійно
В залежності від стадії ділового циклу	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, яка виявляється на стадії кризи і рецесії; - гнучкість, яка виявляється на стадії відновлення і економічного підйому.
В залежності від джерела фінансових ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - гнучкість, яка формується на основі внутрішніх фінансових ресурсів; - гнучкість, яка формується на основі зовнішніх фінансових ресурсів.

Наведена класифікація видів фінансової гнучкості на мікрорівні заснована на найбільш широкому підході до її розгляду з позиції спроможності суб'єктів господарювання своєчасно розширювати, звужувати або відновлювати свій фінансовий потенціал у відповідності з мінливими умовами функціонування з мінімальним зростанням вартості фінансових ресурсів які використовуються або втратою вартості активів при їх перетворенні в ліквідну форму.

При цьому такий потенціал реалізується у вигляді фінансових можливостей нарощування ринкової вартості компанії, а також забезпечення її сталого економічного розвитку в умовах циклічних змін в економіці.

Відповідно, для організації управління на підприємствах необхідним є формування механізму управління фінансовою гнучкістю, що є елементом реалізації загальної концепції управління підприємством. Методологічною основою розробки концепції механізму управління фінансовою гнучкістю є її основні принципи [46].

Принцип взаємопов'язаності. Підприємство – це система, яка складаються з елементів. Тому при розробці механізму управління необхідно враховувати взаємопов'язаність фінансової гнучкості з іншими видами діяльності.

Принцип, заснований на комплексному характері формування рішень. Всі фінансові рішення в галузі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів найтіснішим чином взаємопов'язані і мають прямий або непрямий вплив на кінцеве значення фінансової гнучкості підприємства. У ряді випадків цей вплив може носити суперечливий характер.

Принцип динамічності. Навіть ефективні фінансові рішення в галузі підвищення фінансової гнучкості, розроблені та реалізовані на підприємстві, не завжди можуть бути повторно використані на наступних стадіях його діяльності. Перш за все, це пов'язано з високою динамікою зовнішнього середовища на стадії переходу до ринкової економіки, а також зі змінами кон'юнктури товарного і фінансового ринків. Крім того, змінюються в часі і

внутрішні умови функціонування підприємства, особливо на етапах переходу до наступних стадій його життєвого циклу. Тому системі управління фінансовою гнучкістю суб'єкта господарювання повинен бути притаманний високий динамізм, що враховує зміну факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу, форм організації та управління виробництвом [25].

Принцип суперечливості. Фінансові рішення часом носять суперечливий характер. Наприклад, при збільшенні темпів зростання збільшуються витрати, і в тому випадку, коли підприємство не може забезпечити в повному обсязі фінансування даних витрат, це призводить не до покращення фінансового становища, а до його погіршення. Різка активізація одного напрямку (наприклад, вкладення в основні фонди) часто призводить до відтоку коштів з іншого, що також погіршує фінансове становище, призводить до втрати конкурентних переваг на ринку [43].

Принцип узгодженості. У довгостроковій перспективі фінансова гнучкість підприємства можлива при достатній узгодженості напрямів його діяльності. Однак при вирішенні короткострокових поточних завдань фінансовий керуючий повинен зробити вибір на користь одного з двох наступних факторів – прибутковості або фінансової гнучкості. При прийнятті фінансових рішень необхідна узгодженість поточних (тактичних) та довгострокових орієнтирів діяльності [41].

Вважаємо, що головною метою управління фінансовою гнучкістю підприємства є підвищення рівня раціонального використання фінансових ресурсів в поточному періоді у зв'язку з мінливими умовами функціонування, що обумовлює подальший розвиток підприємства.

Для досягнення головної мети управління та вирішення основних завдань виникає необхідність у забезпеченні реалізації механізму управління фінансовою гнучкістю підприємства, який здійснюється у три етапи [35]:

- вибір показників управління фінансовою гнучкістю підприємства;
- оцінка показників управління фінансовою гнучкістю підприємства;
- моніторинг показників фінансової гнучкості підприємства.

Процес вибору показників управління фінансовою гнучкістю здійснюється на основі стадій життєвого циклу підприємства. Для визначення загального показника управління фінансовою гнучкістю використовуються показники ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та показники рентабельності на різних стадіях життєвого циклу.

Таким чином, виходячи із зазначеного вище, можна зробити такі висновки:

- забезпечення фінансовою гнучкістю на мікрорівні фінансової системи охоплює широке коло фінансових питань, які включають такі сфери, як управління структурою капіталу суб'єктів господарювання, управління ліквідністю і резервами грошових коштів, політика винагороди власників;

- розгляд фінансової гнучкості в умовах циклічного розвитку економіки, які передбачають зміну стадій підйому і спаду ділової активності з відповідною зміною стану фінансового ринку, визначає доцільність більш широкої точки зору на фінансову гнучкість – ізпозиції розгляду різних джерел її формування і мотивів використання, які дозволяють в режимі економії коштів і часу розширювати, звужувати або відновлювати фінансовий потенціал суб'єктів господарювання;

- необхідність формування фінансової гнучкості безпосередньо взаємопов'язана зі ступенем доступності зовнішнього капіталу для суб'єктів господарювання, що виявляються в кількісних і якісних фінансових обмеженнях. Перша є, як інструментом, так і умовою подолання обмежених фінансових можливостей, які досягають свого максимуму в періоди кризи і економічної рецесії;

- як і гнучкість фінансової системи на макрорівні, на рівні суб'єктів господарювання фінансова гнучкість дозволяє пристосовувати їх фінансовий потенціал на основі видозміни способу організації (механізму функціонування), інструментів управління, фінансових відносин. Залежно від мотиву необхідності даних змін забезпечується фінансова стійкість суб'єкта господарювання, створюються можливості для використання сприятливої кон'юнктури фінансового ринку і перспектив.

1.3 Методичні підходи до оцінки фінансової гнучкості підприємства

Формування фінансової гнучкості на рівні суб'єктів господарювання спрямовано на підтримку доступу або потенціалу фінансування, є відповідною реакцією на прояв фінансових обмежень внаслідок недосконалості фінансового ринку. Її головною цінністю є нарощування ринкової вартості бізнесу завдяки досягненню фінансової спроможності оперативного реагування на непередбачені позитивні і негативні шоківі впливи зміни грошових потоків або інвестиційних можливостей. В умовах поглиблення глобалізаційних процесів зростає частота фінансових криз, збільшується тривалість рецесій, негативна асиметричність та глибина ділового циклу [31].

Оцінка гнучкості на рівні окремих суб'єктів господарювання засновується на наступних положеннях. Розглянемо їх більш детально.

Фінансова гнучкість суб'єктів господарювання визначається трьома її видами відповідно до розподілу фінансових ресурсів, їх акумуляції та розміщення. Гнучкість до розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів ґрунтується на можливості реінвестування суб'єктом господарювання додаткових власних фінансових ресурсів за рахунок зміни структури їх розподілу (зростання фондів накопичення). До основних її інструментів прийнято відносити скорочення дивідендних чи інших виплат власникам, скорочення викупу акцій. Гнучкість до акумулювання фінансових ресурсів заснована на здатності залучати додаткові власні і позикові фінансові ресурси, змінювати їх структуру в режимі економії часу і вартості фінансування (її основні інструменти – резерв боргової спроможності і відкриття кредитних ліній). У свою чергу, гнучкість до розміщення фінансових ресурсів заснована на потенціалі зміни структури активів і напрямів вкладання коштів [18].

Оскільки фінансова гнучкість на мікрорівні розглядається із позиції здатності суб'єктів господарювання своєчасно розширювати, звужувати або відновлювати свій фінансовий потенціал відповідно до мінливих умов функціонування, є відповідна закономірність придатності тих чи інших

інструментів для застосування в цих процесах. Так, підготовка умов до покриття шоків ліквідності в першу чергу реалізується на основі інструментів формування гнучкості до розміщення фінансових ресурсів. Підготовка умов до реструктуризації фінансового потенціалу – на основі гнучкості в акумулюванні фінансових ресурсів, а також інструментів гнучкості до розподілу фінансових ресурсів, за рахунок чого проводиться зміна структури капіталу. На етапі розширення фінансового потенціалу в першу чергу застосовуються інструменти гнучкості до акумулювання фінансових ресурсів [48].

В якості основи вимірювання рівня фінансової гнучкості лежить трикомпонентна характеристика, що визначається рівнем фінансових обмежень суб'єктів господарювання, агрегує рівень гнучкості за її властивостями відповідно до кожного її виду) та враховує індикатор значимості або актуалізації застосування того чи іншого виду гнучкості на певній стадії ділового циклу [59].

Найважливішою вихідною компонентною гнучкості суб'єкта господарювання є рівень його фінансових обмежень, що враховує на противагу від існуючих підходів, разом із показниками внутрішнього стану (фінансової архітектури), зовнішні характеристики доступу до фінансових ресурсів – неефективність (фрікційність) фінансового ринку, фінансовий розвиток країни, поточні умови доступу до фінансових ресурсів.

Гнучкість фінансів суб'єкта господарювання необхідним чином буде включати в себе такі властивості, як оперативність (швидкість реакції), маневреність (різноманітність можливих варіантів реакції), економічність (вартість реакції), альтернативність, компенсаторність (здатність компенсації можливих відхилень), що потребують відповідних показників їх вимірювання. При цьому оперативність досягнення стану фінансової гнучкості залежить: для гнучкості із розміщення фінансових ресурсів – від тривалості фінансового циклу суб'єкта господарювання, для гнучкості із акумуляції фінансових ресурсів – від швидкості формування чистого грошового потоку, від операційної діяльності та поточної величини заборгованості; для гнучкості

розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів – від тривалості операційного циклу [51].

Витрати формування і підтримання фінансової гнучкості суб'єкта господарювання складаються з явних (експліцитних) та неявних (імпліцитних) витрат. При цьому більшість таких витрат приходиться саме на останні, що суттєво ускладнює оцінку гнучкості як об'єкта управління. До неявних витрат входять витрати невикористаних можливостей (упущеної вигоди), трансакційні в частині витрат від посилення агентських конфліктів.

Для приведення показників у єдину розмірність застосовується їх нормування відповідно до їх максимальних та мінімальних значень, що спостерігаються у вибірках, а також їх впливу на фінансову гнучкість – дестимуляції або стимуляції [39].

Формування і підтримка фінансової гнучкості суб'єктом господарювання залежить не тільки від невизначеності шоків впливів з боку фінансового ринку, а й циклічних процесів в економіці. Врахування закономірностей зміни стадій піднесення та економічних бумів стадіями падіння ділової активності, економічних рецесій та стиснення ліквідності фінансового ринку, визначає необхідність введення в алгоритм оцінки фінансової гнучкості параметру, що виконує роль індикатору ділового циклу та актуалізації того чи іншого виду гнучкості.

Незважаючи на закономірну проциклічність агрегованих обсягів інвестицій на макрорівні в період економічного спаду, дослідники традиційно відзначають спостережувану істотну дисперсію обсягів виробництва між різними суб'єктами господарювання, що говорить про специфічність шоків виробництва та інвестицій щодо кожного з суб'єктів господарювання та галузей. Незважаючи на падіння інвестицій в період рецесії, окремі суб'єкти господарювання можуть мати досить привабливі інвестиційні можливості [31].

Таким чином, доцільним є врахування в оцінці фінансової гнучкості не тільки стадій макроекономічного ділового циклу, але й ступінь синхронності останнього із діловою активністю суб'єкта господарювання або галузі.

Для вирішення завдань активного фінансового управління потрібно правильно оцінити фінансову гнучкість підприємства. Зарубіжні вчені обчислюють її за допомогою [65]:

- показника чистої балансової ліквідності (англ. net liquidity balance), який обчислюється як відношення грошових коштів і їх еквівалентів у національній та іноземній валютах до сукупних активів;

- коефіцієнта RISK, що дорівнює відношенню накопиченого прибутку (англ. accumulated profit) до накопичених інвестицій (англ. accumulated investments).

У сучасній вітчизняній економічній літературі запропоновано оцінювати фінансову гнучкість підприємства через аналіз фінансових можливостей систематичного оновлення виробленої продукції, для чого необхідно оцінити фінансовий стан підприємства. Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних економістів показав, що більшість вчених схильні оцінювати фінансовий стан підприємства через оцінку фаз циклу кругообігу капіталу на підприємстві (залучення, розміщення і використання) [24, 50, 54].

Використовуючи зарубіжний досвід, використовують оцінювання чотирьох складових цього процесу: незалежність – через коефіцієнт власного і залученого капіталу, ліквідність – через загальний коефіцієнт покриття, прибутковість – через коефіцієнт рентабельності активів, оборотність – через коефіцієнт оборотності активів [65].

На думку О. Грачова, при розгляді фінансового стану підприємства з точки зору розвитку гнучкості, тобто з позиції ефективного управління власним оборотним капіталом, слід враховувати також частку оборотних активів у їх загальній вартості, термін оборотності дебіторської заборгованості і тривалість технологічного циклу виготовлення основних видів деталей, тобто йдеться про те, як швидко підприємство може вилучити з обороту кошти і спрямувати їх на оновлення продукції або продати свої активи і загалом змінити профіль своєї діяльності [10]. В подальшому вчений рекомендує оцінювати фінансову здатність підприємства до відновлення продукції за допомогою двох груп

показників – фінансової стійкості і результатів фінансово-економічної діяльності підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до браку у підприємств засобів для розвитку виробництва і, в кінцевому результаті, до банкрутства, а зниження рентабельності – до зменшення власних коштів суб'єктів господарювання.

В. Самочкін вважає, що фінансовий параметр гнучкості є складовою економічного потенціалу підприємства (обсягу коштів, які щорічно спрямовуються у розробку і залучення у виробництво нових виробів, відносно величини власних активів), і його формують чотири показники – оборотності активів, рентабельності продажу, норми прибутку на оновлення і відношення середнього за період значення активів до середнього за період значення власних активів (так званий, фінансовий важіль) [43].

Система показників оцінки фінансової гнучкості включає чотири групи, до яких відносять (табл. 1.2).

- показники використання виробничих ресурсів. Необхідно мати інформацію про реальну ситуацію за рівнем наявності, якості та використанням виробничих запасів, матеріальних і трудових ресурсів;

- показники продажу продукції. На підставі отриманих даних з оцінки використання виробничих ресурсів повинно бути обґрунтовано можливість підвищення рівня обсягу виробництва та реалізації продукції, зниження (або підвищення) рівня собівартості, підвищення якості продукції;

- показники ефективності господарської діяльності. Класичні показники прибутку та рентабельності повинні надати відповідь про існуючий стан ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, який пов'язано безпосередньо з показниками оцінки попередніх двох груп;

- за допомогою показників фінансового стану підприємства необхідно надати відповідь на питання фінансової складової діяльності підприємства, а саме: наявність фінансових ресурсів підприємства, можливість отримання додаткових залучених коштів та їх повернення, самостійність фінансування інвестиційних заходів та інші.

Таблиця 1.2 – Показники оцінки фінансової гнучкості підприємства [2, 12, 28, 39]

Показники		
1. Показники використання виробничих ресурсів	1.1. Показники ефективності виробничих засобів	Середня вартість основних виробничих фондів; фондівдача; фондоємність; рентабельність основних фондів; амортизаційна віддача.
	1.2. Показники ефективності використання матеріальних ресурсів	Матеріальні витрати; матеріаловіддача; матеріалоеємність; коефіцієнт обіговості; коефіцієнт закріплення.
	1.3. Показники ефективності використання праці	Чисельність виробничого персоналу; продуктивність праці; оплата праці;
2. Показники продажу	2.1. Показники оцінки продажу продукції	Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).
	2.2. Показник собівартості продукції	Собівартість реалізованої продукції.
	2.3. Показники оцінки величини та структури авансованого капіталу (активів)	Активи.
3. Показники ефективності господарської діяльності	3.1. Показники прибутку та рентабельності підприємства	Прибуток від реалізації; валовий прибуток; чистий прибуток; рентабельність основної діяльності; рентабельність продажу; рентабельність необоротного капіталу; рентабельність оборотного капіталу; рентабельність авансованого капіталу (активів); рентабельність власного (акціонерного) капіталу.
4. Показники фінансового стану	4.1. Показники ліквідності	Загальний коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.
	4.2. Показники фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу); коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт фінансового левериджу.
	4.3. Показники ділової активності	Коефіцієнт оборотності оборотних активів; тривалість обороту оборотних активів; коефіцієнт завантаженості активів в обороті; коефіцієнт оборотності активів; тривалість обороту активів; коефіцієнт завантаженості активів; коефіцієнт оборотності власного капіталу; тривалість обороту та коефіцієнт завантаження власного капіталу.

Таким чином, аналіз сучасних методик управлінського аналізу дозволив сформулювати систему показників оцінки фінансової гнучкості підприємства.

Саме у цій комбінації класичні показники різноманітних видів аналізу дозволяють оцінити рівень фінансової гнучкості підприємств, що є об'єктивною основою розробки та реалізації управлінських рішень в сучасних економічних умовах.

Також слід зазначити, що розглядати та аналізувати фінансову гнучкість підприємства можливо в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному (рис. 1.4).

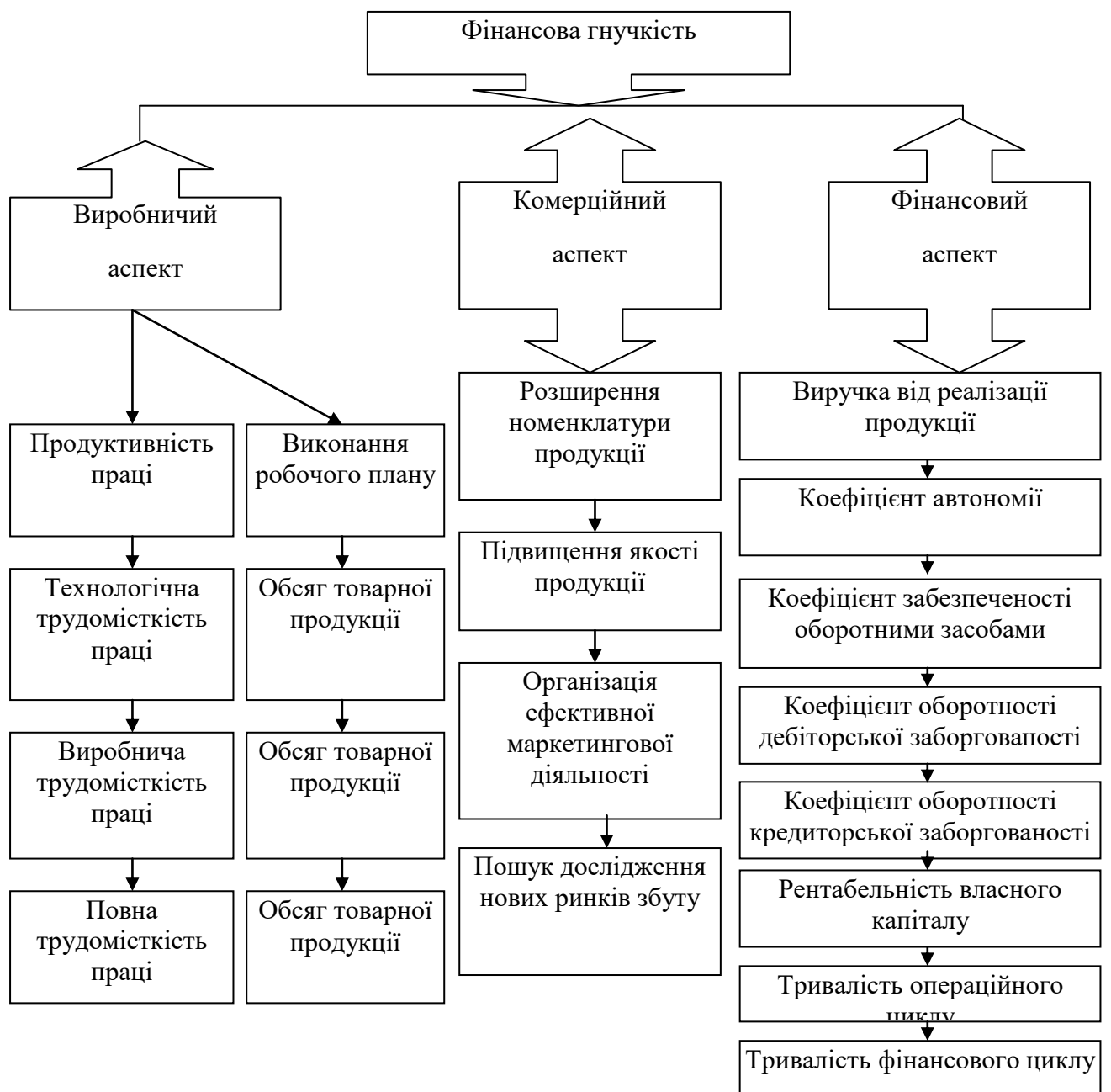

Рисунок 1.4 – Схема оцінки фінансової гнучкості підприємства [28]

Тому вирішення завдання підвищення рівня фінансової гнучкості може бути вирішене за рахунок покращення діяльності підприємства за напрямками: виробництво, маркетинг та фінанси.

Отже, в цілому аналіз фінансової гнучкості – це системна оцінка ефективності використання суб'єктом господарювання своїх ресурсів задля досягнення позитивних результатів та створення сприятливого інвестиційного клімату, а також підтримання стабільного фінансового стану та забезпечення постійного розширення й росту виробництва, реалізації.

Комплексний системний підхід до використання представлених показників надасть можливість оцінити гнучкість підприємства і потенційний та можливий рівень його адаптації до зміни зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, а надалі й можливість формування системи управління інвестиційним розвитком підприємства.

Висновки до розділу 1

Аналіз наукової літератури, присвяченої питанням гнучкості, дозволив зробити висновок про те, що дана властивість відображає здатність системи до зміни своїх станів у відповідь на зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, при яких не погіршується ефективність її функціонування.

Фінансова гнучкість – це здатність підприємства швидко формувати необхідний обсяг фінансових ресурсів при неочікуваній появі високоефективних фінансових пропозицій або нових можливостях прискорення економічного розвитку. Фінансова гнучкість суб'єктів господарювання визначається трьома її видами відповідно до розподілу фінансових ресурсів, їх акумуляції та розміщення.

Як властивість системи управління, фінансова гнучкість є відображенням таких характеристик як оперативність, маневреність і економічність, наявність яких дозволяє істотно знизити витрати на адаптацію, а також знизити вплив необоротних витрат на загальний результат.

Підприємствам, які прагнуть бути гнучкими до умов господарювання, необхідний спеціальний організаційно-економічний механізм управління гнучкістю, реалізація якого забезпечить адекватну реакцію на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах. Такий механізм створить умови для формування внутрішнього середовища підприємства відповідно до вимог ринку і забезпечить йому низку переваг, зокрема превентивну реакцію на зміни; здатність прогнозування ризиків; можливість раціонального використання акти - вів підприємства; здатність до диверсифікації виробництва з метою розширення номенклатури та поліпшення якості продукції.

Оцінка фінансової гнучкості повинна відбуватися по усім видам фінансово-господарської діяльності підприємства, що у свою чергу допоможе комплексно оцінити ефективність використання підприємством своїх ресурсів з метою формування позитивного фінансового результату та отримання прибутку. Розглядати та аналізувати фінансову гнучкість підприємства можливо в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному

Найповніше фінансовий параметр гнучкості підприємства характеризують показники ділової активності (показують наскільки швидко обертаються окремі елементи активів і залучений до їх формування капітал), рентабельності (характеризуються економічну ефективність діяльності підприємства), фінансової стійкості (дають можливість оцінити, за рахунок яких джерел сформовано майно підприємства, чи існує можливість подальшого нарощення позичкових коштів) і ліквідності (оцінюють, яку частину короткострокової заборгованості підприємство зможе покрити при реалізації короткострокових фінансових вкладень, за рахунок дебіторської заборгованості, реалізації товарно-матеріальних запасів тощо).

2 ОЦІНЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ГНУЧКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕНЕРГОТЕХПРОЕКТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Енерготехпроект» було засноване у 2007 р. основним видом діяльності підприємства є оптова торгівля комп'ютерами, периферійним комп'ютерним обладнанням і програмним забезпеченням. Також підприємство здійснює оптову торгівлю електронним і телекомунікаційним обладнанням і запчастинами до нього.

Підприємство є юридичною особою і має право від свого імені укладати договори, набувати майнових та особистих немайнових прав та нести обов'язки, пов'язані з його діяльністю бути позивачем та відповідачем у суді і виступати від свого імені. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації, яка здійснюється у порядку передбаченому чинним законодавством України.

Підприємство має свій самостійний баланс, поточні і інші, включаючи валютний, рахунки в установах банків, печатку з своїм найменуванням, штампи, знак для товарів і послуг та інші реквізити.

Основною метою діяльності ТОВ «Енерготехпроект» є:

- отримання прибутку;
- досягнення високого рівня обслуговування споживачів.

Види діяльності, які вимагають спеціального дозволу, Товариство вправі здійснювати тільки після одержання спеціального дозволу (ліцензії патенту тощо). Якщо умовами здійснення певного виду діяльності, який вимагає одержання спеціального дозволу (ліцензії, патенту тощо), встановлена вимога про здійснення цієї діяльності як виключної. Товариство протягом дії відповідного дозволу не вправі здійснювати інші види діяльності, крім тих, що передбачені дозволом (ліцензією, патентом тощо) і законодавством України.

Формою власності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» є приватна власність. Підприємство здійснює свою господарську діяльність на принципах госпрозрахунку та самофінансування, має самостійний баланс, розрахунковий та валютний рахунки.

На даному підприємстві для здійснення оперативного управління та контролю за виконанням поставлених завдань застосовується лінійно – функціональна організаційна структура управління, яка спирається на розподіл повноважень та відповідальності за функціями управління і прийняття рішень по вертикалі. Вона дає змогу організувати управління за лінійною схемою, а функціональні відділи апарату управління підприємства лише допомагають лінійним керівникам вирішувати управлінські завдання.

При організації товаропостачання підприємства ТОВ «Енерготехпроект» враховуються наступні основні вимоги:

- завезення товарів повинне здійснюватися відповідно до попиту населення і встановленого асортиментного переліку;
- кількість продукції, що завозяться, повинна визначатися типом підприємства, його потужністю, що характеризується об'ємом товарообігу і розміром торгової площі;
- величина партії, що одноразово доставляється, повинна обчислюватися з урахуванням наявних товарних запасів, об'єму середньоденної реалізації і встановленої періодичності завезення;
- чітко розроблена система товаропостачання повинна забезпечувати мінімальні витрати по завезенню і зберіганню товарів.

Така структура управління забезпечує швидку реалізацію управлінських рішень, сприяє підвищенню ефективності роботи функціональних служб, уможливорює необхідний маневр ресурсами. Вона є найдоцільнішою на даному підприємстві.

В організаційній та управлінській роботі підприємств фінансова діяльність підприємства представлена планово-економічним відділом до складу якого входить економіст, головний бухгалтер та помічник бухгалтера,

діяльність яких спрямовано на вирішення таких основних завдань: фінансове забезпечення поточної господарської діяльності; пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі необхідному для фінансування розвитку підприємства, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

Товаропостачання на підприємстві ТОВ «Енерготехпроект» ґрунтується на наступних принципах:

- планомірність;
- ритмічність;
- оперативність;
- економічність;
- централізація.

Товариство є платником податку на прибуток та платником ПДВ на загальних підставах.

Грошові розрахунки між підприємствами здійснюються в безготівковому порядку через заснування банків і за згодою (із доручення) платника. Підприємство обслуговується АТ КБ «ПриватБанк», також є відкритий рахунок у банку «Укрсиббанку».

На даний момент підприємство використовує в основному передплату. Підприємство в такий спосіб мінімізує ризик неотримання коштів за відвантажену продукцію. Дана форма розрахунків дозволяє працювати з різноманітними споживачами, не аналізуючи ліквідність їхнього балансу й інші економічні показники.

Майно Товариства складається з основних та оборотних фондів і нематеріальних активів, а також інших цінностей, вартість яких відображена в Балансі (Звіті про фінансовий стан) Товариства.

Товариство є власником:

- статутного фонду;

- продукції, що вироблена Товариством за результатами господарської діяльності;
- майна, придбаного за результатами фінансово-господарської діяльності Товариства;
- отриманих прибутків;
- надходжень від реалізації цінних паперів;

Інформація про основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства наведена у табл. 2.1 (Додатки А, Б, В, Д).

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення 2019/2017 рр.	
	2017	2018	2019	тис. грн	%
Дохід від реалізації товарів	17888	21369	16508	-1380	-7,7
Собівартість реалізованих товарів	13468	15924	13004	-464	-3,4
Валовий прибуток	1955	2417	955	-1000	-51,2
Чистий прибуток (збиток)	-1039	37	302	1341	-129,1
Середньорічна вартість основних засобів	15340,5	25050,5	24853	9512,5	62,
Середньорічна вартість власного капіталу	18183	24904,5	25071	6888	37,9
Статутний капітал	11234	11234	11234	-	-
Власний капітал	24886	24923	25219	333	1,3
Валюта балансу	36130	33783	32275	-3855	-10,7

З даної таблиці видно, що дохід від реалізації товарів у 2019 р. знизився порівняно з 2017 р. на 7,7 % або 1380 тис. грн і становив 16508 тис. грн. Також зменшилася собівартість реалізованих товарів на 3,4 % (або 464 тис. грн) та склала 13004 тис. грн.

Валовий прибуток підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за аналізований період зменшився на 1000 тис. грн та склав у 2019 р. 955 тис. грн. Це пояснюється скороченням фактичного обсягу реалізації продукції підприємством. В свою чергу, підприємство, отримавши у 2018 р. збиток у розмірі 1039 тис. грн, у 2019 р. в результаті зменшення інших операційних витрат, що покликала зменшення собівартості продукції, отримало прибуток у

розмірі 302 тис. грн.

Динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності наведено на рис. 2.1.

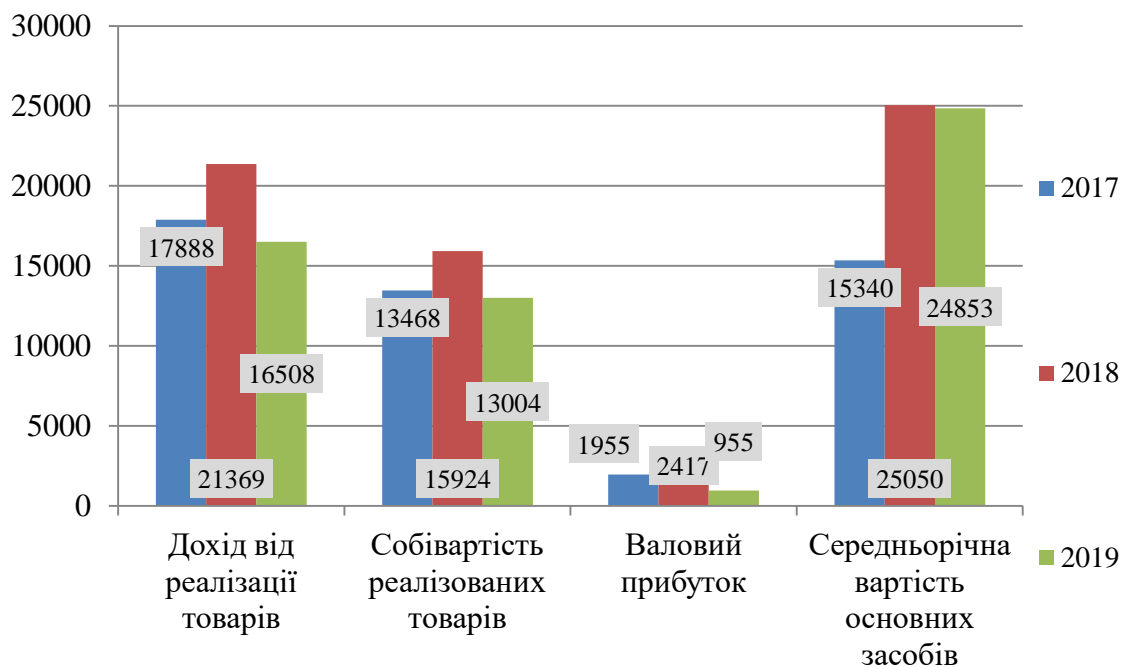

Рисунок 2.1 – Динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства за 2017 – 2019 рр., тис. грн.

За період, що аналізується, середньорічна вартість основних засобів зросла на 62 % або на 9512,5 тис. грн та склала у 2019 р. 24853 тис. грн. Також зросла середньорічна вартість власного капіталу підприємства на 37,9 % або на 6888 тис. грн і склала 25071 тис. грн. Це відбулось за рахунок збільшення розміру іншого додаткового капіталу та зменшення непокритого збитку підприємства у 2019 р., що свідчить про ефективне використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Вартість власного капіталу підприємства у 2019 р. у порівнянні з 2017 р. зросла на 1,3 % або на 333 тис. грн та склала 25219 тис. грн, що також можна пояснити покриттям збитків підприємства у 2018 р.

В загалі, значення валюти балансу за аналізований період знизилось на 10,7 % або на 3855 тис. грн та у 2019 р. склало 32275 тис. грн. Це відбулось

через скорочення суми дебіторської та кредиторської заборгованостей, скорочення запасів та готової продукції на підприємстві.

Не зважаючи на зменшення масштабів діяльності підприємство розробляє стратегію подальшого розвитку, робить ставку на розширення об'єму реалізації, а також на підвищення якості продукції для завоювання конкурентних позицій на ринку.

Отже, підприємство ТОВ «Енерготехпроект» має стійкі тенденції до погіршення свого фінансово-господарського стану через зменшення значення основних показників діяльності. Зростання середньорічної вартості основних засобів та власного капіталу підприємства за аналізований період пояснюється тим, що у 2017 р. підприємство отримало збитки, що значно погіршило його фінансове становище.

1.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства

Як зазначалося в першому розділі, найповніше фінансовий параметр гнучкості підприємства характеризують показники ділової активності (показують наскільки швидко обертаються окремі елементи активів і залучений до їх формування капітал), рентабельності (характеризуються економічну ефективність діяльності підприємства), фінансової стійкості (дають можливість оцінити, за рахунок яких джерел сформовано майно підприємства, чи існує можливість подальшого нарощення позичкових коштів) і ліквідності (оцінюють, яку частину короткострокової заборгованості підприємство зможе покрити при реалізації короткострокових фінансових вкладень, за рахунок дебіторської заборгованості тощо) [44].

Відповідно здійснимо оцінку фінансового стану підприємства заснована на виокремленні певних груп фінансових показників, включення до відповідної групи окремих показників та визначення методики їх розрахунку і оцінки.

Відповідно виокремимо п'ять основних груп фінансових показників, які на наш погляд дозволять надати оцінку фінансовій гнучкості аналізованого

підприємства, а саме:

- показники оцінки майнового стану;
- показники оцінки ліквідності та платоспроможності;
- показники оцінки фінансової стійкості;
- показники оцінки ділової активності;
- показники оцінки рентабельності.

Для загальної оцінки динаміки фінансового стану підприємства проведемо аналіз структури та динаміки статей балансу підприємства за період 2017–2019 рр. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз структури та динаміки активів балансу підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Стаття	Рік						Відхилення 2019/2017, +,-
	2017		2018		2019		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Необоротні активи, у т.ч.	28576	79,09	28560	84,54	28700	88,92	124
основні засоби	25288	69,99	24813	73,45	24893	77,13	-395
капітальні вкладення	10	0,03	11	0,03	12,00	0,04	2
Оборотні активи, у т.ч.	7554	20,91	5223	15,46	3575	11,08	-3979
запаси	5702	15,78	3827	11,33	2701	8,37	-3001
дебіторська заборгованість	1506	4,17	1199	3,55	693	2,15	-813
грошові кошти	21	0,06	12	0,04	109	0,34	88
Всього активів	36130	100	33783	100	32275	100	-3855

З проведених розрахунків видно, що в структурі активів підприємства у 2019 р. найбільшу питому вагу у структурі активів (88,92%) складають необоротні активи. За аналізований період їх обсяг на підприємстві відповідно зріс на 124 тис. грн та у 2019 р. склав 28700 тис. грн.

В свою чергу, обсяг оборотних активів скоротився на 3979 тис. грн та у 2019 р. склав 3575 тис. грн. Це в основному пояснюється зменшенням суми запасів на 3001 тис. грн, яка на кінець аналізованого періоду склала

2701 тис. грн.

Динаміка основних статей активів підприємства представлена на рис. 2.2.

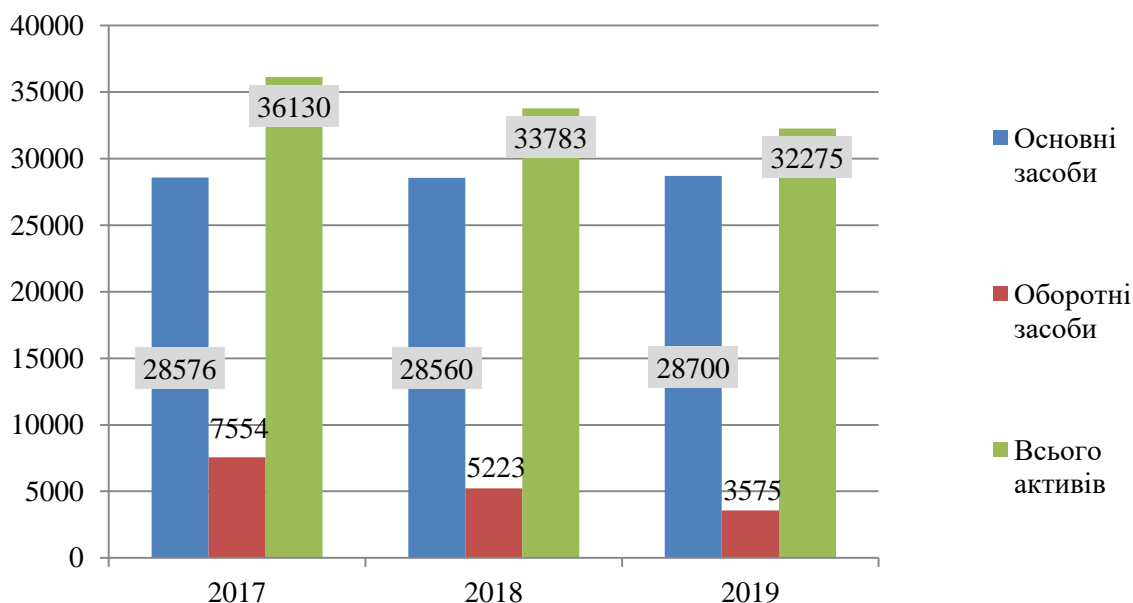

Рисунок 2.2 – Динаміка основних статей активів ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр., тис. грн

Враховуючи той факт, що будь-якому підприємству для придбання засобів, предметів виробництва і для обслуговування самого процесу виробництва необхідний капітал, вважаємо за необхідне провести аналіз капіталу підприємства.

Зазначений аналіз є важливим також з погляду того, що від того, наскільки ефективно була сформована структура капіталу та відбулося його подальше розміщення, багато в чому залежить фінансова стійкість та відповідно фінансова гнучкість підприємства.

При цьому ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Виважене залучення капіталу на умовах позики може забезпечити зростання фінансового потенціалу підприємства за необхідності істотного розширення його активів і підвищенням темпів зростання обсягів його господарської діяльності

Аналіз структури і динаміки капіталу ТОВ «Енерготехпроект» за

аналізований наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз структури та динаміки пасивів балансу підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Стаття	Рік						Відхилення 2019/2017, +,-
	2017		2018		2019		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал, у т.ч.	24886	68,88	24923	73,77	25219	78,14	333
статутний капітал	11234	31,09	11234	33,25	11234	34,81	-
інший додатковий капітал	15501	42,90	15501	45,88	15501	48,03	-
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(1849)	5,12	(1812)	5,36	(1516)	4,70	333
Позиковий капітал, у т.ч.	11244	31,12	8860	26,23	7056	21,86	-4188
довгострокова заборгованість	4701	13,01	4698	13,91	4697	14,55	-4
короткострокова заборгованість	2480	6,86	776	2,30	-	-	-2480
кредиторська заборгованість	4063	11,25	3242	9,60	1983	6,14	-2080
Всього пасивів	36130	100	33783	100	32275	100	-3855

Як можна побачити з таблиці, протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне зменшення загальної суми капіталу – на 2347 тис. грн (6,49%) та на 1508 тис. грн (4,46%), що підтверджує зменшення масштабів діяльності підприємства.

При цьому в структурі капіталу протягом всього періоду переважає власний капітал, питома вага якого складає 68,8–78,1% від загального розміру джерел фінансування, при збільшенні їх абсолютного розміру на 333 тис. грн або на 1,33%, що свідчить про збільшення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Зазначене засвідчує зменшення залежності підприємства від кредиторів за найбільш терміновими зобов'язаннями, які мають бути погашені протягом

року, що зменшує ризик не можливості розрахунку, особливо в тому випадку, якщо всі кредитори пред'являть свої вимоги одночасно.

Поряд зі зростанням власного капіталу на кінець 2019 р. бачимо зменшення позикового капіталу як в абсолютному розмірі (на 4188 тис. грн) та і за питомою вагою на 9,26%. Серед позикового капіталу довгострокова заборгованість становить 13,01-14,55% від загальної суми капіталу, та кредиторська заборгованість – 11,25-6,14% відповідно.

Необхідно зазначити, що в структурі власного капіталу підприємства протягом 2017–2019 рр. непокритий збиток у 2017 р. становив 1849 тис. грн, у 2019 р. 1516 тис. грн, однак на кінець аналізованого періоду його розмір зменшується на 333 тис. грн, відповідно слід позитивно оцінювати той факт, що в структурі власного капіталу на кінець періоду частка статутного капіталу збільшується.

Динаміку власного та запозиченого капіталу підприємства наведено на рис. 2.3.

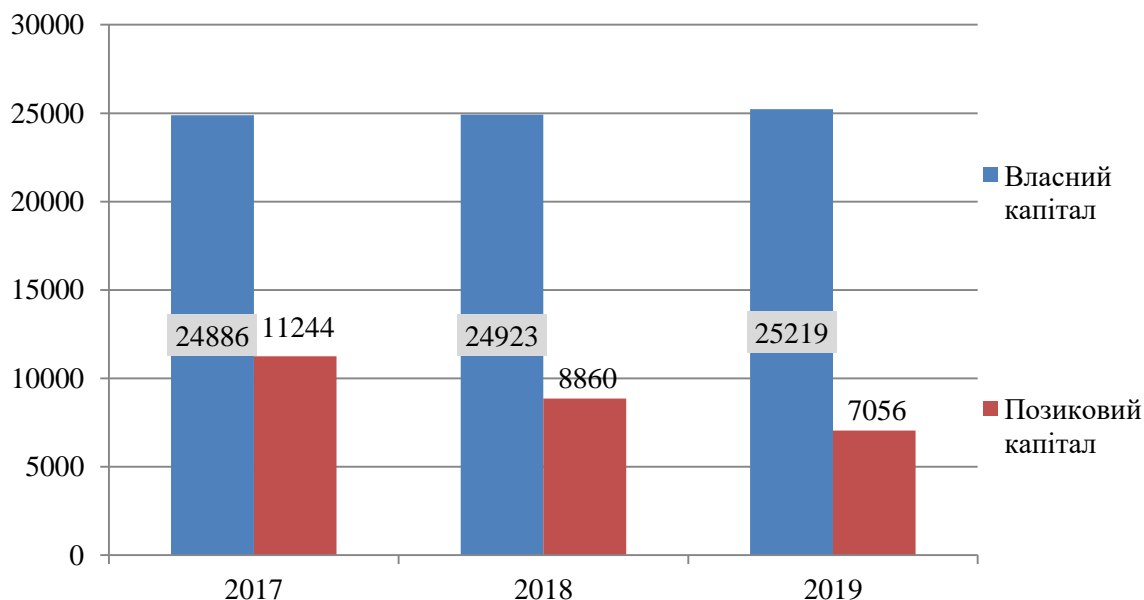

Рисунок 2.3 – Динаміка власного та позикового капіталу підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр., тис. грн

Майновий стан підприємства визначається сукупністю належних йому майнових прав та зобов'язань. Тобто, майновий стан підприємства – це

сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів даного підприємства, його фінансовий потенціал. При цьому, аналіз майна підприємства має важливе значення, оскільки від його величини та структури залежать обсяги діяльності, рівень платоспроможності та фінансова стійкість, а також розвиток суб'єкта господарювання.

Для оцінки майнового стану розглядаються показники, що характеризують виробничий потенціал підприємства, такі як коефіцієнт зносу, коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів.

Показники майнового стану відображено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Оцінка майнового стану ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017–2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2017	2018	2019	2019/ 2017	2019/ 2018
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,57	0,58	0,59	0,02	0,01
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,43	0,42	0,41	-0,02	-0,01
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,01	0,01	0,01	-	-

Як свідчать дані таблиці, коефіцієнт зносу основних засобів у 2019 р. збільшився на 0,2 порівняно з 2017 р. та склав 0,58, що є негативною тенденцією та свідчить про погіршення стану матеріальної бази підприємства.

Коефіцієнт придатності протягом аналізованого періоду знизився на 0,01 та у 2018 р. склав 0,42. Тобто на підприємстві не проводиться оновлення основних фондів, які фізично та морально застаріли.

Коефіцієнт оновлення та коефіцієнт вибуття протягом аналізованого періоду знаходились в одних межах та у 2019 р. склали 0,02 та 0,01 відповідно. Це свідчить про досить низький рівень оновлення основних фондів на підприємстві.

Динаміка основних коефіцієнтів майнового стану підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017–2019 рр. наведено на рис. 2.4.

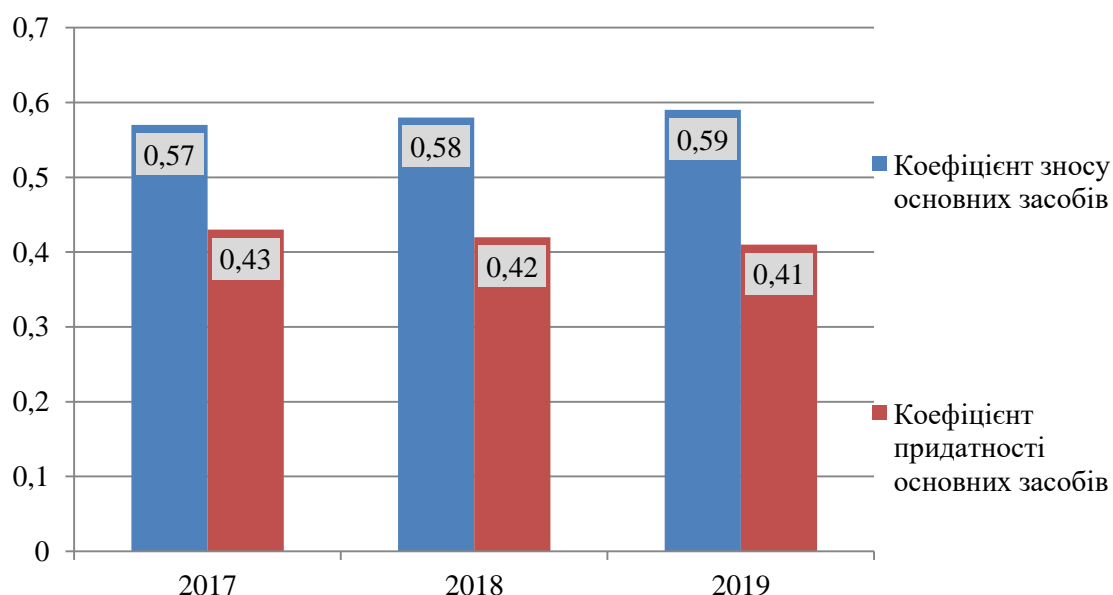

Рисунок. 2.4 – Динаміка основних коефіцієнтів майнового стану підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017 – 2019 рр.

Ліквідність підприємства – це спроможність швидко реалізувати його активи й одержати грошові кошти для оплати своїх зобов'язань, тобто це співвідношення величини його високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, ринкові цінні папери) і короткострокової заборгованості. Про незадовільний стан ліквідності підприємства свідчитиме той факт, що потреба підприємства в коштах перевищує їх реальні надходження.

Оцінка ліквідності підприємства зображено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Оцінка ліквідності ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017 – 2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Коефіцієнт покриття	1,15	1,30	1,79	0,64	0,49
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,28	0,35	0,44	0,16	0,09
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,003	0,003	0,05	0,05	0,05
Чистий оборотний капітал, тис. грн	1011	1205	1592	581	387

З розрахунків, наведених у таблиці, видно, що коефіцієнт покриття, значення якого повинно бути > 1 , по всім рокам має позитивний результат. Отже, підприємство за рахунок оборотних активів має змогу погасити свої поточні зобов'язання.

З таблиці видно, що підприємство за аналізований період не було спроможне погасити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами, так як максимальне значення коефіцієнта швидкої ліквідності склало 0,44 у 2019 р., тобто підприємство спроможне погасити лише 44 % поточних зобов'язань, що свідчить про необхідність підвищення платіжних можливостей підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає частку боргів підприємства, яка може бути сплачена негайно. Нормативне значення цього показника знаходиться в межах 0,2–0,25. Підприємство не спроможне сплатити борги, оскільки розраховані значення коефіцієнта значно нижчі від нормативних, що свідчить про недостатню кількість абсолютно ліквідних активів (грошових коштів і їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій) для погашення поточних зобов'язань.

Динаміку показників ліквідності наведено на рис. 2.5.

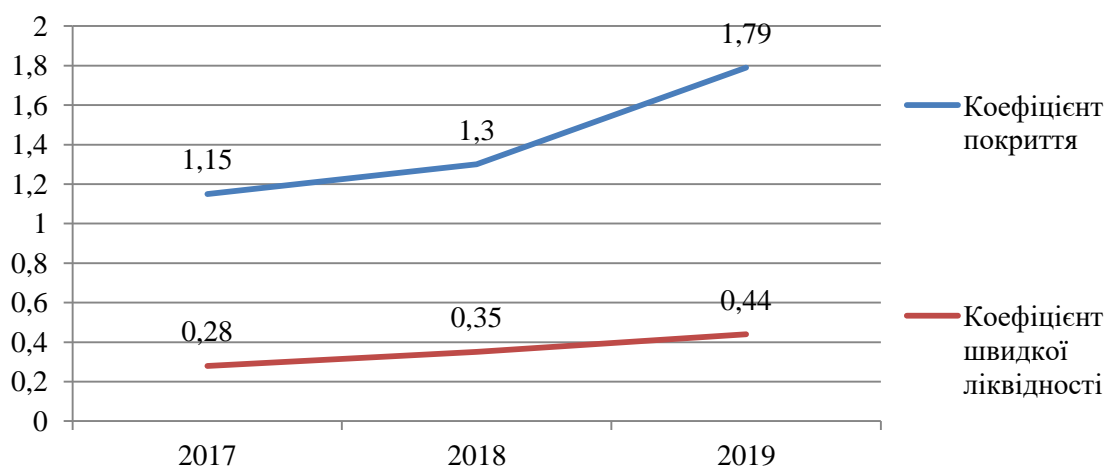

Рисунок 2.5 – Динаміка основних показників ліквідності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Чистий оборотний капітал – величина, значення якої свідчить про здатність сплачувати підприємством свої поточні зобов'язання та розширювати свою подальшу діяльність. Значення показника повинно бути > 0 та прямувати до збільшення. Даний показник має позитивне значення за весь аналізований період. Найбільше значення показник має у 2019 р. і становить 1592 тис. грн, що свідчить про покращення фінансово-господарського стану підприємства.

Аналіз ділової активності дозволяє здійснити аналіз ефективності основної діяльності підприємства та здійснюється за допомогою розрахунку коефіцієнтів оборотності. Коефіцієнти оборотності – система показників фінансової активності підприємства, яка показує, наскільки швидко сформований капітал обертається в процесі його господарської діяльності. Для підвищення ефективності діяльності необхідно, щоб дані показники мали тенденцію до зростання.

Оцінка показників ділової активності підприємства наведена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Оцінка ділової активності ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017–2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2017	2018	2019	2019/ 2017	2019/ 2018
Коефіцієнт оборотності активів	0,58	0,52	0,42	-0,16	-0,10
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,01	4,91	6,12	2,11	1,21
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,96	13,56	14,76	6,80	1,20
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,42	0,31	0,24	-0,18	-0,07
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,85	0,74	0,56	-0,29	-0,18
Термін погашення дебіторської заборгованості	45,24	26,55	24,40	-20,84	-2,15
Термін погашення кредиторської заборгованості	89,68	73,27	58,83	-30,85	-14,44
Термін погашення матеріальних запасів, днів	36,2	38,74	39,25	3,05	0,51
Тривалість операційного циклу, днів	25,6	24,0	33,0	7,4	9
Тривалість фінансового циклу, днів	-64,68	-49,27	-25,83	38,85	23,44

Аналіз значення коефіцієнтів, наведених в таблиці, дозволяє стверджувати, що не всі показники ділової активності ТОВ «Енерготехпроект» відповідають стандартним обмеженням.

Коефіцієнт оборотності активів за період 2017–2019 рр. знизився на 0,16, коефіцієнт оборотності основних засобів зменшився на 0,18, а коефіцієнт оборотності власного капіталу – на 0,29, що є негативною тенденцією та свідчить про неефективне використання на підприємстві усіх наявних ресурсів, основних засобів та власного капіталу.

В свою чергу, коефіцієнти оборотності кредиторської та дебіторської заборгованостей за період збільшились, а строки їх погашення, навпаки, зменшились, що є позитивною тенденцією.

Крім того слід підкреслити, що погіршення ділової активності підприємства року призвело до зростання операційного циклу майже на 9 днів (насамперед через відвернення коштів в дебіторську заборгованість). Зазначимо, що нестача вільних коштів через замороження їх у дебіторській заборгованості гальмує процес діяльності та знижує ділову активність ТОВ «Енерготехпроект».

Слід відзначити, що підприємство використовує у своїй діяльності кредиторську заборгованість оскільки термін погашення кредиторської заборгованості (58 днів) є більшим за термін погашення дебіторської заборгованості (24 дні) на 34 дні, а це означає, що підприємство розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями набагато повільніше, ніж воно отримує погашення заборгованості від дебіторів. Зазначене здійснює має позитивний вплив на фінансову стійкість підприємства, така тенденція спостерігається за весь аналізований період.

Продовж періоду аналізу ми бачимо від'ємне значення тривалості фінансового циклу (хоча динаміка позитивна оскільки від'ємне значення зменшується). Саме через несвоєчасність розрахунків з кредиторами тривалість фінансового циклу є від'ємною.

Динаміка основних показників ділової активності підприємства наведена на рис. 2.6.

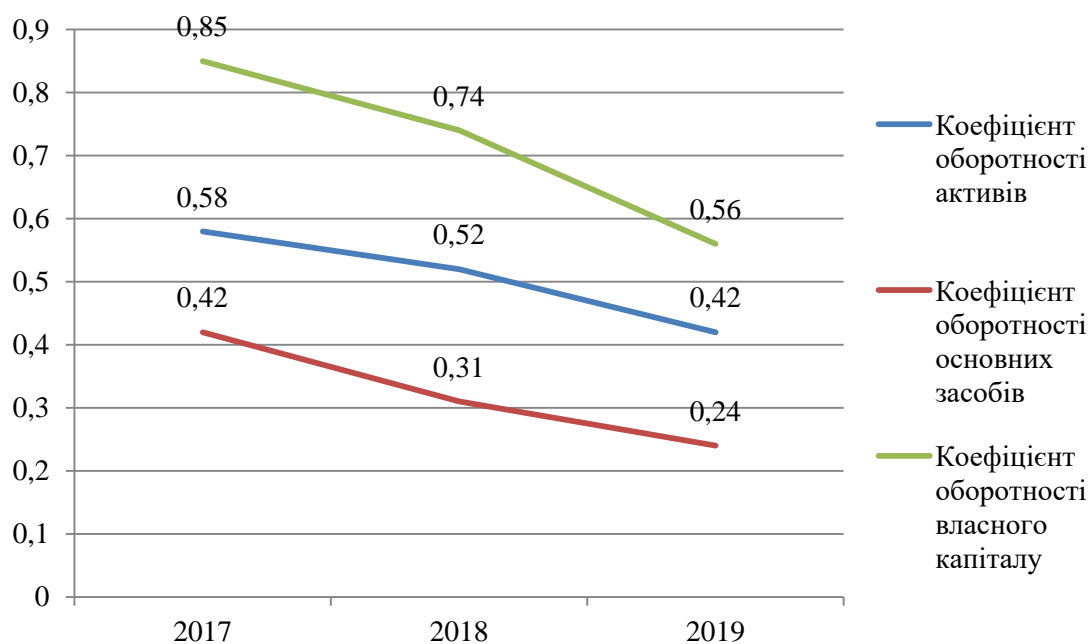

Рисунок 2.6 – Динаміка основних показників ділової активності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Важливим етапом аналізу фінансової гнучкості підприємства є аналіз рентабельності. Показники рентабельності є якісними показниками ефективності роботи підприємства.

Показники рентабельності дають уяву про достатність (недостатність) прибутку порівняно з іншими окремими величинами, які впливають на виробництво, реалізацію і взагалі на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Таким чином, аналіз рентабельності дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Рентабельність є однією із головних вартісних характеристик ефективності діяльності підприємства, яка відображає рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі діяльності. Результати оцінки показників рентабельності підприємства представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників рентабельності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017–2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Коефіцієнт рентабельності активів	-4,0	0,1	1,0	5,0	0,9
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	-6,0	0,1	1,0	7,0	0,9
Коефіцієнт рентабельності діяльності	-7,0	0,2	2,0	9,0	1,8
Коефіцієнт рентабельності продукції	2,0	1,0	13,0	11,0	12,0
Коефіцієнт рентабельності продажів	11,0	11,0	6,0	-5,0	-6,0

З розрахунків, наведених у таблиці ми бачимо, що у 2017 р. показники рентабельності підприємства мали негативні значення. Це пояснюється отриманими збитками у цей період. У 2018–2019 рр. дані показники мають позитивні значення, що відповідає встановленим нормативам, але є досить низькими, щоб стверджувати про високу ефективність використання активів і власного капіталу підприємства та про ефективність господарської діяльності в цілому.

Слід зазначити, що всі показники рентабельності протягом 2018–2019 рр. року мали тенденцію до збільшення.

На кінець 2019 р. продовжує зростати рентабельність власного капіталу – на 0,9%, враховуючи тенденцію до збільшення власного капіталу у питомій вазі капіталу при загальній тенденції зменшення капіталу підприємства, цю тенденцію не слід сприймати однозначно позитивно.

Рентабельність продажу зменшилась протягом аналізованого періоду на 6,0%, що вказує на зменшення прибутку з кожної гривні продажу. Збільшення рентабельності активів на 0,9% свідчить про підвищення ефективності використання сукупних активів підприємства, що підтверджує раніше зроблені висновки та має оцінюватися позитивно. Збільшення рентабельності продукції на 12,0% перш за все пов'язано зі зменшенням темпів зростання собівартості та заслуговує на позитивну оцінку.

Динаміка показників рентабельності підприємства наведена на рис. 2.7.

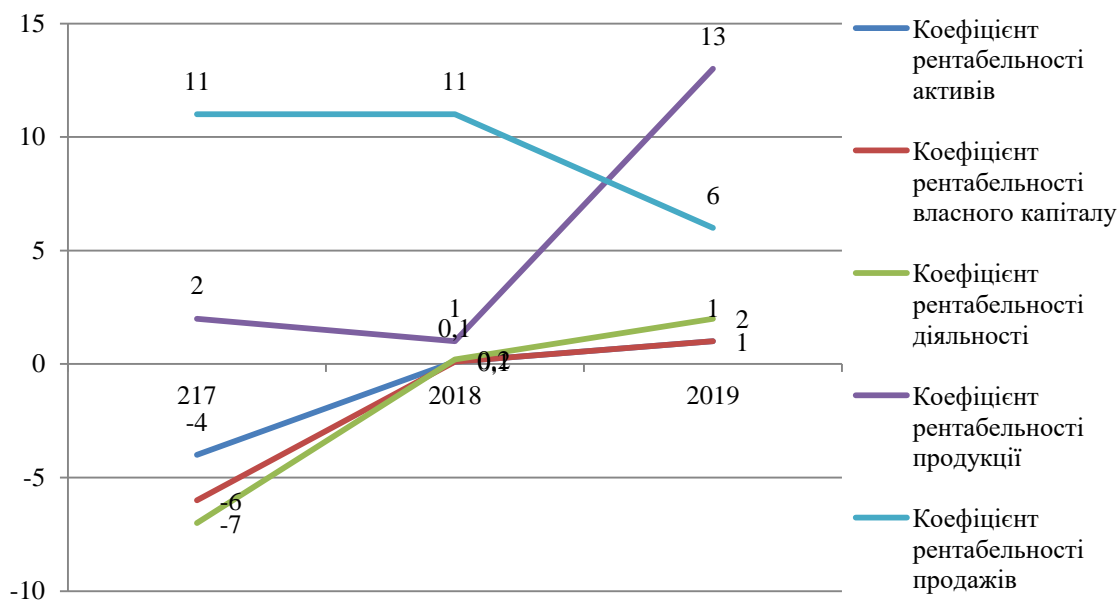

Рисунок 2.7 – Динаміка показників рентабельності підприємства ТОВ «Енерготехпроект»

Позитивно слід оцінити той факт, що протягом 2018–2019 рр. всі коефіцієнти рентабельності є позитивними, отже діяльність підприємства знаходиться в зоні прибутковості.

В цілому, за результатами аналізу слід зазначити, що фінансове становище підприємства ТОВ «Енерготехпроект» можна вважати нестабільним. Підприємство має певні проблеми з майновим станом, ліквідністю, платоспроможністю, рентабельністю та діловою активністю. У 2017 р. підприємство отримало значні збитки у розмірі 1039 тис. грн, хоча вже у 2018 р. підприємство отримало прибуток у розмірі 37 тис. грн, а у 2019 р. обсяг прибутку зріс до 302 тис. грн. Тобто ми бачимо, що підприємство поступово виходить з кризового стану, що дає можливість зробити прогнози про його подальший розвиток та підвищення фінансової гнучкості.

2.3 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість є ключовим параметром фінансової гнучкості підприємства, оскільки є свідченням фінансового стану, при якому досягається фінансова незалежність підприємства від позикових джерел фінансування, забезпечується його платоспроможність та довгострокова перспектива розвитку діяльності підприємства. Це узагальнююча характеристика фінансово-господарського стану підприємства, що знаходиться під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів [42].

Для оцінки фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» спочатку проведемо аналіз відносних та абсолютних показників фінансової стійкості, що дасть змогу визначити основні тенденції та тип фінансової стійкості на підприємстві.

Аналіз абсолютних показників підприємства ТОВ «Енерготехпроект» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017 – 2019 рр., тис. грн.

№ з/п	Показники	Рік		
		2017	2018	2019
1	Джерела власних коштів	24886	24923	25219
2	Необоротні активи	28576	28497	28638
3	Наявність власних оборотних коштів	-3690	-3574	-3419
4	Довгострокові позикові кошти	4701	4698	4697
5	Наявність власних та довгострокових позикових джерел	1011	1124	1278
6	Короткострокові позикові кошти	6543	4018	1983
7	Загальна величина основних джерел формування запасів	7554	5142	3261
8	Загальна величина запасів	5701	3826	2700
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	-9391	-7400	-6119
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	-4690	-2702	-1422
11	Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	1853	1316	561
12	Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(0,0,1)	(0,0,1)	(0,0,1)

Як можна побачити з таблиці, протягом 2017–2019 рр. підприємство має

нестійкий фінансовий стан, що в цілому свідчить про порушення платоспроможності та необхідності залучення додаткових джерел для можливості поліпшення ситуації.

Нестійке фінансове положення свідчить, що для покриття запасів використовуються всі можливі джерела, проте існують можливості для підвищення платоспроможності, наприклад, за рахунок скорочення дебіторської заборгованої та прискорення оборотності оборотного капіталу.

Аналіз показників, наведених в таблиці, дозволяє зробити висновок, що у 2017–2019 роках на підприємстві запаси формуються з використанням всіх фінансових джерел, а також розміру власного капіталу не вистачає для покриття вартості необоротних активів.

І хоча за рахунок залучення позикових джерел повністю забезпечуються запаси, але в динаміці ми бачимо, що розмір цього надлишку з кожним роком аналізованого періоду зменшується з 1853 тис. грн у 2017 р. до 561 тис. грн у 2019 р., що свідчить про погіршення фінансової стійкості та ставить під сумнів ефективність фінансово-господарської діяльності аналізованого підприємства.

Підкреслимо, що порушення фінансової стійкості вважаються нормальними, якщо виконуються такі умови:

– запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її.

– незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї.

Перевірка виконання умов для аналізованого підприємства наведена в табл. 2.9.

Як можна побачити з таблиці, протягом всього аналізованого періоду не виконується перша умова на кінець 2017 р., у 2018–2019 рр. умова виконується тому порушення фінансової стійкості в даний період є допустимим.

Таблиця 2.9 – Перевірка допустимості порушення фінансової стійкості ТОВ «Енерготехпроект» протягом 2017 – 2019 рр.

Умова	2017 рік	2018 рік	2019 рік
$VЗ + ГП > ККПК$	$1004 + 437 < 2480$	$477 + 984 > 776$	$180 + 876 > 0$
Виконання умови	Умова не виконується	Умова виконується	Умова виконується
$НВ + ВМП < ВОК$	$4249 + 11 < (-3690)$	$2353 + 11 < (-3574)$	$1612 + 31 < (-3419)$
Виконання умови	Умова не виконується за рахунок відсутності власного оборотного капіталу	Умова не виконується за рахунок відсутності власного оборотного капіталу	Умова не виконується за рахунок відсутності власного оборотного капіталу

Що стосується виконання другої умови, то, враховуючи той факт, що зумовлюється це відсутністю у підприємства власних оборотних коштів, слід констатувати неефективність управління фінансовою стійкістю, що зумовлює необхідність для підприємства вжиття термінових заходів для вирішення проблем з недостатнім рівнем власної фінансової стійкості.

Відзначимо, що окрім абсолютних показників, фінансову стійкість підприємства також характеризують показники відносні. Усі відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна умовно об'єднати в декілька груп

Результати розрахунку відносних показників представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Енерготехпроект» за період 2017–2019 рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2017	2018	2019	2019/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6
Показники ступеню фінансової незалежності					
Коефіцієнт автономії	0,69	0,74	0,78	0,09	0,04
Коефіцієнт фінансування	2,21	2,86	3,78	1,57	0,92
Коефіцієнт фінансового важелю	0,45	0,35	0,26	-0,19	-0,08
Коефіцієнт покриття інвестицій	0,82	0,88	0,93	0,11	0,05
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,16	0,16	0,16	-	-

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,26	0,16	0,08	-0,18	-0,08
Коефіцієнт кредиторської заборгованості	0,02	0,02	0,03	-0,01	-0,01
Показники стану основних засобів					
Коефіцієнт мобільних та іммобілізованих коштів	0,26	0,18	0,12	-0,14	-0,06
Коефіцієнт постійного активу	1,15	1,15	1,14	-0,01	-0,01
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,85	0,83	0,85	-	0,02
Коефіцієнт вартості основних засобів	0,70	0,73	0,77	0,07	0,04
Показники стану оборотних засобів					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,49	-0,69	-0,96	-0,48	-0,28
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	-0,65	-0,93	-1,27	-0,62	-0,34
Коефіцієнт співвідношення запасів та власних оборотних коштів	-1,54	-1,07	-0,79	0,76	0,28
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,15	-0,15	-0,14	0,01	0,01
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	-0,01	0,003	-0,03	-0,03	-0,03
Коефіцієнт вартості матеріальних оборотних коштів у майні	0,21	0,15	0,11	-0,10	-0,04

З розрахунків наведених у таблиці, можна зробити висновок, що коефіцієнт автономії у 2017 р. склав 0,69, у 2018 р. – 0,74, а у 2019 – 0,78.

Тобто у 2019 р. майже 80 % коштів, вкладених у діяльність підприємства, склали власні фінансові ресурси, що є позитивним.

Коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії) – одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5.

Значення коефіцієнта фінансування за період 2017–2019 рр. значно перевищували нормативи, зростаючи з кожним роком, і у 2019 р. склав 3,78. Це свідчить про достатність власних фінансових ресурсів підприємства для покриття своїх зобов'язань. Рекомендоване значення даного коефіцієнта повинне бути більше 1. Як ми бачимо на підприємства даний коефіцієнт за

аналізований період знаходиться в межах 2,21–3,78.

Динаміка показників ступеню фінансової незалежності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» наведено на рис. 2.8.

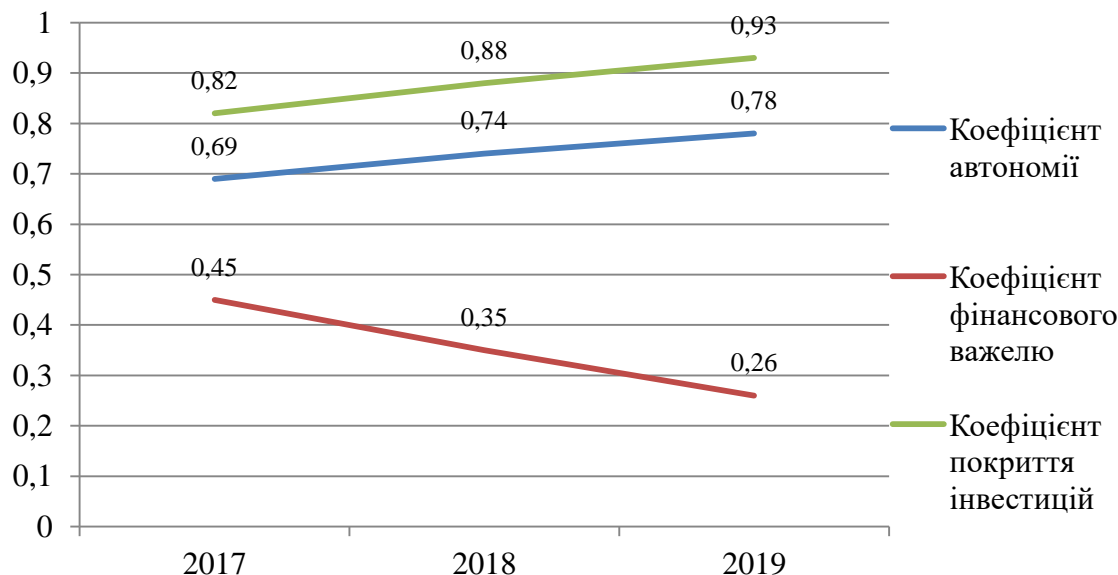

Рисунок 2.8 – Динаміка основних показників ступеню фінансової незалежності ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

На думку зарубіжних і вітчизняних спеціалістів, фінансовий леверидж (важіль) є одним з головних показників впливу структури капіталу на прибутковість підприємства.

В свою чергу, значення коефіцієнта фінансового важеля за аналізований період знизилося на 0,19 і у 2019 р. склало 0,26, що вказує на незначну залежність фінансового стану підприємства від позикових джерел фінансування та є позитивною тенденцією. Актуальність використання фінансового левериджу при плануванні прибутку обумовлена й тим, що фінансовий леверидж можна в розрізі кожного з джерел позикового капіталу. Це дозволить підприємству визначити найбільш ефективні джерела формування коштів, які з одного боку будуть характеризуватися низькими рівнем фінансових витрат з обслуговування позикових коштів, з іншого – будуть генерувати додатковий прибуток.

Значення коефіцієнта покриття інвестицій протягом 2017–2019 рр. знаходились у межах нормативних значень та у 2019 р. склав 0,93, тобто у загальній сумі активів підприємства переважну більшість (93 %) складають власний капітал та довгострокові зобов'язання.

За аналізований період значення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів знаходилось на рівні 16%, що відповідає встановленим нормативам та свідчить про проведення підприємством оптимальної фінансової політики.

Негативна динаміка спостерігається за коефіцієнтом короткострокової заборгованості. Значення цього показника у 2017 р. склало 0,26, у 2018 р. 0,16, а у 2019 – 0,08, тобто його значення значно нижчі від нормативних і постійно знижуються, що вказує на відмову підприємства у залученні короткострокових джерел фінансування.

Значення коефіцієнта кредиторської заборгованості у 2019 р. склало 0,03, що є досить низьким значенням та свідчить про те, що підприємство своєчасно та в повному обсязі розраховується зі своїми контрагентами.

За період 2017–2019 рр. знизилось значення коефіцієнта мобільних та іммобілізованих коштів і у 2019 р. склало 0,12, тобто на кожну гривню необоротних активів підприємства припадає 12 копійок оборотних активів. Це пояснюється значним зниженням вартості оборотних активів підприємства за аналізований період.

Значення коефіцієнта постійного активу за аналізований період перевищує нормативні значення та у 2019 р. склало 1,14, тобто вартість власних джерел фінансування не може повністю покрити вартість необоротних активів підприємства, що є негативним та свідчить про неефективне використання фінансових ресурсів підприємства.

Значення коефіцієнта вартості основних засобів за аналізований період зросло на 0,07 та у 2019 р. склало 0,77, тобто частка основних засобів у загальній вартості майна підприємства складає 77%, що є достатнім для безперервного функціонування підприємства.

Динаміка показників стану основних засобів підприємства наведена на рис. 2.9.

У 2019 р. значення коефіцієнта реальної вартості майна склало 0,85, тобто 85 % у вартості майна підприємства складають засоби виробництва, які забезпечують основну діяльність підприємства.

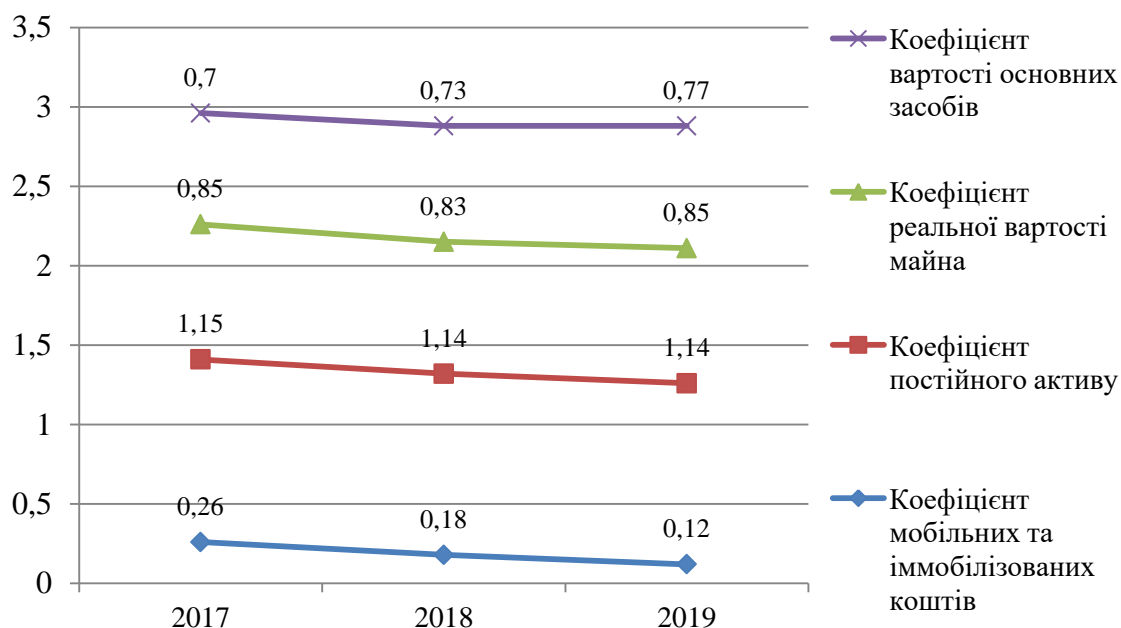

Рисунок 2.9 – Динаміка основних показників стану основних засобів підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Що стосується показників стану оборотних засобів, то жоден з них не відповідає встановленим нормативам і більшість з них мають від'ємне значення протягом всього аналізованого періоду. Так, у 2019 р. значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами склало $-0,96$, коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами становило $-1,27$, а значення коефіцієнта співвідношення запасів і власних оборотних коштів склало $-0,79$. Це вказує на недостатність власних джерел фінансування для забезпечення ефективної діяльності підприємства та свідчить про необхідність залучення позикових коштів. Динаміка основних показників стану оборотних засобів підприємства наведена на рис. 2.10.

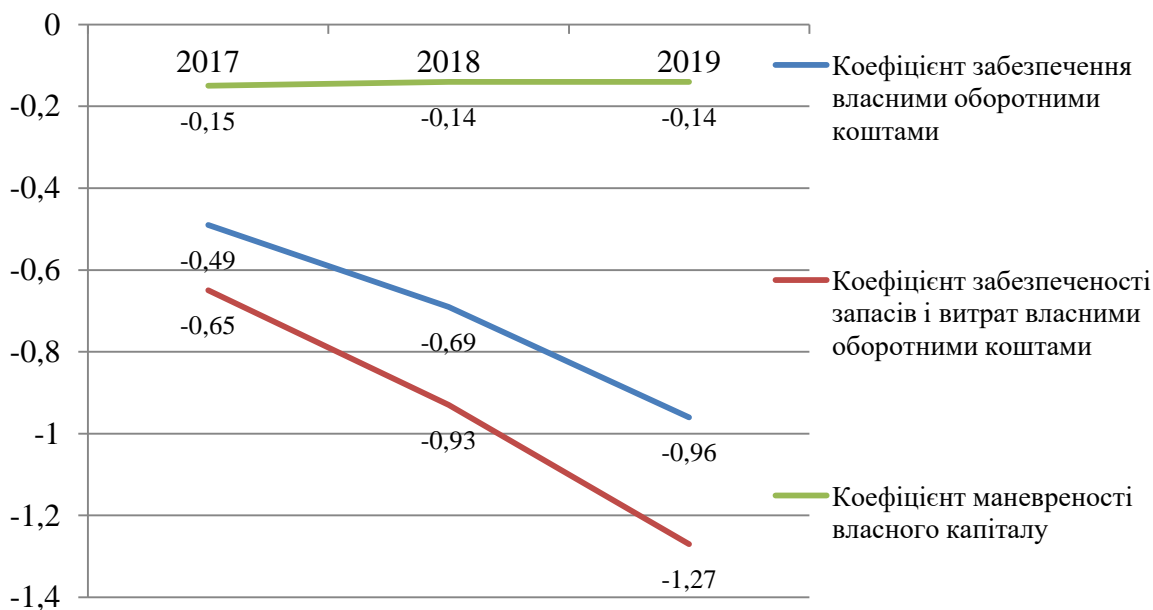

Рисунок 2.10 – Динаміка основних показників стану оборотних засобів підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Значення коефіцієнтів маневреності власного та функціонального капіталів також від'ємне та у 2019 р. склали відповідно – 0,14 та – 0,03, що вказує на недостатню гнучкість власних коштів підприємства.

За 2017–2019 рік значення коефіцієнта вартості матеріальних оборотних коштів у майні знизилось на 0,1 та склало у 2019 р. 0,11, що є недостатнім для забезпечення ефективного функціонування підприємства та свідчить про проблеми з ліквідністю та фінансовою стійкістю підприємства.

Для більш детальної оцінки стану та динаміки фінансової стійкості підприємства здійснюється розрахунок інтегрованого показника на основі вищенаведених коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за інтегральним підходом матиме такий вигляд.

Узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості (ФС) матиме такі значення:

–2018 рік:

$$F_c = \frac{1 + 2 \cdot 0,159 - 0,937 + 1}{0,350 + 0,833 + 1,143} - 1 = \frac{5,214}{2,323} - 1 = 0,07$$

$$\frac{1+2*0,159 - 0,649 +1 / 0,452 + 0,845 +1,148}{4,874}$$

–2019 рік:

$$\Phi_c = \frac{1+2 * 0,157 -1,281 +1 / 0,265 + 0,848 +1,136}{1+2* 0,159 - 0,937 +1 / 0,350 + 0,833 +1,143} - 1 = \frac{5,791}{5,214} - 1 = 0,11$$

Так як інтегрований показник фінансової стійкості за 2018 та 2019 рр. має значення більше нуля, то можна стверджувати, що фінансова стійкість підприємства у ці роки зросла. Також у динаміці ми бачимо, що значення цього показника у 2019 р. більше від значення 2018 року, тобто аналізоване підприємство поступово покращує свій рівень фінансової стійкості.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши основні показники фінансової гнучкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» можна зробити наступні висновки. Щодо основних показників фінансово-господарської діяльності, то за період 2017–2019 рр. на підприємстві знизився обсяг доходу від реалізації товарів на 7,7 % та валовий прибуток на 51,2 %. Це пояснюється скороченням фактичного обсягу реалізації товарів підприємством. Але, не дивлячись на це, у 2019 р. підприємство отримало прибуток у розмірі 302 тис. грн в результаті зменшення інших операційних витрат та за рахунок збільшення розміру іншого додаткового капіталу і зменшення непокритого збитку у 2019 р.

Аналіз майнового стану показав, що підприємство використовує застарілу матеріально-технічну базу, так як коефіцієнт зносу основних засобів склав 58 %. Тому підприємство повинно оновити свої основні фонди з метою запобігання погіршення свого фінансово-господарського стану.

Також підприємство має проблеми з ліквідністю, так як не в змозі погасити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами, що свідчить про недостатню кількість абсолютно ліквідних активів (грошових коштів і їх еквівалентів та поточних фінансових

інвестицій). Тому підприємству необхідно підвищити свої платіжні можливості.

Аналіз ділової активності дав змогу встановити, що всі показники ділової активності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» відповідають стандартним обмеженням, але значення коефіцієнтів оборотності активів, основних засобів та власного капіталу за аналізований період зменшились, що є негативною тенденцією та свідчить про неефективне використання на підприємстві усіх наявних ресурсів, основних засобів та власного капіталу. В свою чергу, коефіцієнти оборотності кредиторської та дебіторської заборгованостей за період збільшились, а строки їх погашення, навпаки, зменшились, що є позитивним для підприємства.

З проведених розрахунків щодо рентабельності підприємства, видно, що у 2017 р. показники мали негативні значення. Це пояснюється отриманими збитками у цей період. У 2018–2019 рр. дані показники мають позитивні значення, що відповідає встановленим нормативам, але є досить низькими, щоб стверджувати про високу ефективність використання активів і власного капіталу підприємства та про ефективність господарської діяльності в цілому.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ГНУЧКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕНЕРГОТЕХПРОЕКТ»

3.1 Управління факторами впливу на фінансову стійкість підприємства

Факторний аналіз фінансової стійкості підприємства передбачає побудову такого ланцюга показників, на підставі якого можна судити про фінансово-господарський стан підприємства. Ці показники обираються так, щоб їх кількість була невеликою, вони були зрозумілі, а джерела інформації для їх розрахунку були доступними. В той же час, не ставиться на меті виокремити певний показник або точно визначити значення показника фінансової стійкості, так як для цього існують традиційні способи розрахунку якими можна скористатись [49].

Для проведення факторного аналізу фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» нами були використані такі відносні показники:

- співвідношення власного капіталу та активів;
- співвідношення власного капіталу та активів у грошовій формі;
- співвідношення активів у грошовій формі та позикового капіталу;
- співвідношення позикового капіталу та активів;
- співвідношення власного капіталу та активів у не грошовій формі;
- співвідношення активів у не грошовій формі до активів в цілому.

Факторний аналіз дозволив впорядкувати дані показники з точки зору того, на що необхідно звернути увагу в першу чергу для застосування заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємства. Основна увага при складанні даного ланцюга показників приділяється таким категоріям як капітал та майно (активи), враховуючи при цьому, що кожна з цих категорій може мати грошову і не грошову форму.

Так, капітал підприємства складається з власного і позикового капіталу, а майно (активи) підприємства можна поділити на активи у грошовій та не

грошовій формах.

До складу активів у грошовій формі входять грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи, які виражені в грошовій формі або вони мають високу ліквідність. Активи у не грошовій формі включають необоротні активи й частину оборотних активів: виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію й товари, витрати майбутніх періодів та інші запаси, а також дебіторську заборгованість [49].

Також слід зазначити, що підприємство може досягти фінансової стійкості при дотриманні рівняння фінансового важелю в структурі капіталу і в структурі активів:

$$\text{ПК} / \text{ВК} = \text{Агф} / \text{Ангф}, \quad (3.1)$$

де ПК – позиковий капітал;

ВК – власний капітал;

Агф – активи у грошовій формі,

Ангф – активи у не грошовій формі.

Це відношення дає об'єктивну оцінку фінансовому важелю в структурі капіталу і активів, а також характеризує фінансовий потенціал для подальшого розвитку підприємства.

Факторна модель фінансової стійкості має наступний вигляд [54]:

$$\text{ВК} / \text{А} = (\text{ВК} / \text{Агф}) \times (\text{ПК} \times \text{А}) = (\text{ВК} / \text{Ангф.}) \times (\text{Ангф.} / \text{А}) \quad (3.2)$$

Розрахунок показників, які використовуються в даній моделі, наведено в табл. 3.1.

Дані таблиці свідчать про те, що у 2017–2019 рр. значення фінансового важелю у структурі капіталу значно перевищувало значення фінансового важелю у структурі активів.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані факторного аналізу фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект»

Показники	Умовні позначення	Рік			Відхилення 2019/2017 рр.	Темп зростання 2019/2017 рр.
		2017	2018	2019		
Власний капітал, тис. грн	ВК	24886	24923	25219	333	1,01
Активи, тис. грн	А	36130	33783	32275	-3855	0,89
Активи у грошовій формі, тис. грн	Агф	21	12	109	88	5,19
Активи у не грошовій формі, тис. грн	Ангф	36109	33771	32166	-3943	0,89
Позиковий капітал, тис. грн	ПК	11244	8716	6680	-4564	0,59
Співвідношення позикового та власного капіталу	ПК/ВК	0,45	0,35	0,26	-0,19	0,59
Співвідношення активів у грошовій і не грошовій формі	Агф/ Ангф	0,001	0,0004	0,003	0,003	5,83
Співвідношення власного капіталу та активів	ВК/А	0,69	0,74	0,78	0,09	1,13
Співвідношення власного капіталу та активів у грошовій формі	ВК/Агф	1185,05	2076,92	231,37	-953,68	0,20
Співвідношення активів у грошовій формі і позикового капіталу	Агф/ПК	0,002	0,001	0,02	0,01	8,74
Співвідношення позикового капіталу та активів	ПК/А	0,31	0,26	0,21	-0,10	0,67
Співвідношення власного капіталу та активів у не грошовій формі	ВК/Ангф	0,69	0,74	0,78	0,09	1,14
Співвідношення активів у не грошовій формі до активів в цілому	Ангф/ А	1	1	1	-	1

Так, на у 2019 р. значення фінансового важеля у структурі капіталу дорівнювало 0,26, а значення фінансового важеля у структурі активів досягло значення 0,003. Дана ситуація свідчить про недостатність активів у грошовій

формі для погашення позикового капіталу.

Тому дана структура капіталу не є оптимальною, так як вона негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

На основі проведених розрахунків, наведених в табл. 3.1, визначимо вплив окремих факторів на результуючий показник ВК/А за допомогою методу абсолютних різниць.

Загальна зміна результуючого показника: $\Delta \text{ВК/А} = 0,09$. Вплив окремих факторів має наступний вигляд:

$$\Delta \text{ВК/А (ВК/А}_{\text{гф}}) = -0,56;$$

$$\Delta \text{ВК/А (А}_{\text{гф}}/\text{ПК}) = 1,04;$$

$$\Delta \text{ВК/А (ПК/А)} = -0,39;$$

$$\Delta \text{ВК/А (ВК/А}_{\text{нгф}}) = 0,09;$$

$$\Delta \text{ВК/А (А}_{\text{нгф}}/\text{А}) = 0.$$

Даний факторний аналіз показав, що зростання значення результуючого показника ВК/А за період 2017–2019 рр. відбулось за рахунок зростання показників А_{гф}/ПК та ВК/А_{нгф}.

В свою чергу, зниження значення показників ВК/А_{гф} та ПК/А негативно впливає на фінансову стійкість підприємства. Також ми бачимо, що значення показника А_{нгф}/А дуже низьке, тому майже не впливає на значення результуючого показника.

Отже, для покращення фінансової стійкості, підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу та активів у фінансовій формі, так як це забезпечує можливість відповідати по своїм зобов'язанням.

Одним із способів збільшення власного капіталу підприємства є поповнення його статутного капіталу. Це можна здійснити за рахунок внесків нових учасників або додаткових внесків вже існуючих учасників підприємства, реінвестування дивідендів або проведення індексації основних фондів.

Проте слід враховувати, що збільшення розміру статутного капіталу має певні межі, так як сумі статутного капіталу підприємства відповідає реальний

розмір майна в його активах. Дане майно під час ліквідації підприємства, після задоволення всіх вимог кредиторів, повинно залишитися для розподілу між власниками. Граничним обсягом збільшення статутного капіталу може бути сума чистих активів підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Розрахунок граничної суми збільшення розміру статутного капіталу підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Відхилення 2019/2017
	2017	2018	2019	
Вартість чистих активів	24886	24923	25219	333
Скоригований статутний капітал	11234	11234	11234	-
Гранична сума збільшення статутного капіталу	13652	13689	13985	333

Розрахункова вартість чистих активів визначається як різниці між загальною сумою активів підприємства та сумою його зобов'язань. У 2019 р. значення вартості чистих активів підприємства склало 25219 тис. грн.

Скоригований статутний капітал дорівнює різниці між зареєстрованим розміром статутного капіталу та сумою неоплаченого капіталу. Так як протягом аналізованого періоду неоплачений капітал у підприємства відсутній, тому даний показник дорівнює сумі статутного капіталу та у 2019 р. склав 11234 тис. грн.

Гранична сума збільшення статутного капіталу визначається різницею між вартістю чистих активів та скоригованим статутним капіталом. У 2019 р. даний показник склав 13985 тис. грн. Тобто, на дану суму підприємство має можливість збільшити розмір статутного капіталу і, таким чином, загальний розмір власного капіталу.

Також слід зазначити, що протягом аналізованого періоду підприємство ТОВ «Енерготехпроект» у структурі власного капіталу має непокріті збитки. Тому ще одним шляхом для збільшення розміру власного капіталу є збільшення обсягу отриманого прибутку та погашення за його рахунок

непокритого збитку.

Основним джерелом отримання прибутку підприємством є реалізація продукції та послуг. Прибуток від реалізації залежить від багатьох факторів, основними з яких є: обсяг реалізації рентабельної продукції, її частка у структурі виробленої продукції, собівартість та інші [55].

Прибуток підприємства перебуває у оберненій залежності від собівартості виробленої продукції, тобто зменшення собівартості приводить до відповідного зростання суми прибутку, і навпаки. З метою зниження собівартості продукції та максимізації прибутку підприємство повинно оптимізувати свої витрати.

Намагаючись скоротити витрати, підприємство має використовувати ті напрями, які можуть забезпечити йому отримання прибутків у довгостроковій перспективі. Так, підприємство може вкласти додаткові кошти в наукові дослідження і технологічні розробки, які у майбутньому дадуть можливість зменшити витрати без загрози зниження якості виготовленої продукції.

Також одним з головних джерел збільшення обсягу прибутку є вдосконалення організації внутрішньої роботи на підприємстві. Фінансові менеджери повинні постійно проводити аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості з метою своєчасного виявлення порушень строків їх погашення. Результатом даного аналізу може стати зменшення сум сплачених штрафів, уникнення санкцій щодо порушення строків сплати, а також зменшення обсягу сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості [60].

Так як власний капітал підприємства можна визначити як різницю між вартістю його активів та зобов'язаннями, то його оцінка безпосередньо залежить від оцінки його складових – активів і зобов'язань. Тому визначимо залежність власного капіталу підприємства від величини його оборотних активів, використавши кореляційно-регресійний аналіз [5]. Величину оборотних активів ми умовно позначили X , величину власного капіталу – Y , а їх середні значення – $X_{сер}$ та $Y_{сер}$ відповідно. Необхідні розрахунки наведені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Вихідні дані для обчислення коефіцієнта кореляції, тис. грн.

Умовні позначення	Рік			Сума	Середнє значення
	2017	2018	2019		
X	7544	5223	3575	16299	5433
Y	24886	24923	25219	75028,0	25009,3
X – Xсер	2110	-221	-1889	x	x
(X – Xсер) ²	4452100	48841	3568321	8069262	2689754
Y – Yсер	-123,3	-86,3	209,7	x	x
(Y – Yсер) ²	15210,3	7452,9	43961,5	66624,7	22208,2
(X – Xсер) x (Y – Yсер)	-260226,3	19078,9	-396066,6	-637214,0	-212404,7
X ²	56896849	27164944	12559936	96621729	x
X * Y	187715098	129898676	89376136	406989910	x

Зв'язок між показниками оборотних активів і власного капіталу визначається за допомогою коефіцієнта кореляції (r), що обчислюється за наступними формулами:

$$r = \frac{\sigma_{xy}^2}{\sigma_x * \sigma_y}, \quad (3.3)$$

де σ_{xy}^2 – загальна дисперсія;

σ_x – середньо квадратичне відхилення величини оборотних активів;

σ_y – середньо квадратичне відхилення величини власного капіталу.

$$\sigma_{\delta} = \sqrt{\frac{\sum (x_s - \tilde{\delta}_{\tilde{n}\tilde{a}\tilde{o}})^2}{i}} \quad (3.4)$$

Підставимо відповідні значення в розрахунки:

$$\sigma_{\delta} = \sqrt{2689754,0} = 1640,05 \quad (3.5)$$

$$\sigma_{\delta} = \sqrt{22208,2} = 149,02 \quad (3.6)$$

$$\sigma_{\hat{a}_0}^2 = -637214,0 / 3 = -212404,7 \quad (3.7)$$

$$r = -212404,7 / (1640,05 * 149,02) = -212404,7 / 244400,25 = -0,869 \quad (3.8)$$

Використаємо рівняння регресії (формула 3.7) та визначимо залежність величини власного капіталу від величини оборотних активів. Для визначення параметрів a_0 та a_1 вирішимо систему рівнянь:

Провівши необхідні розрахунки, рівняння регресії в остаточному варіанті має такий вигляд:

$$y = 25438,37 - 0,08 * x \quad (3.8)$$

Отже, проведений кореляційно-регресивний аналіз свідчить про щільний зворотній зв'язок величини оборотних активів та величини власного капіталу, так як значення коефіцієнта кореляції від'ємне ($r = -0,869$).

Тобто у разі зменшення суми оборотних активів підприємства, величина його власного капіталу буде збільшуватися. Тому підприємству слід приділити увагу ефективності використання оборотних активів, а саме ефективному управлінню дебіторською заборгованістю.

Таким чином, збільшення обсягу власного капіталу підприємства можливе за рахунок:

- збільшення статутного капіталу підприємства;
- збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції;
- зменшення собівартості та витрат в діяльності підприємства;
- покращення системи маркетингу та роботи фінансової служби на підприємстві;
- ефективного управління дебіторської заборгованості;
- підвищення ефективності використання оборотних активів;
- проведення досліджень та аналізу ринків збуту, вимог споживачів та поведінки конкурентів.

Враховуючи те, що фінансовий стан підприємства безпосередньо пов'язаний з величиною власного капіталу, включаючи його грошову і не грошову складову, можна зробити висновок, що фінансово стійкий розвиток підприємства є передумовою його економічного зростання і, тим самим, визначає його тенденції та майбутні можливості. В свою чергу, економічного зростання підприємства забезпечує його фінансову стійкість. Тому з метою виявлення тенденцій розвитку фінансової стійкості підприємства використаємо темпи зростання (ТЗ) показників, які використані у факторній моделі.

Кожному показнику темпу зростання відповідає певний нормативний ранг:

- власному капіталу (ТЗвк) – 1;
- активам у грошовій формі (ТЗагф) – 2;
- активам в цілому (ТЗа) – 3;
- активам у негрошовій формі (ТЗангф) – 4;
- позиковому капіталу (ТЗпк) – 5.

Це можна зобразити у вигляді формули:

$$ТЗвк > ТЗагф > ТЗа > ТЗангф > ТЗпк \quad (3.9)$$

Таке ранжування темпів зростання пояснюється:

- активи підприємства повинні зростати більшими темпами, ніж позиковий капітал, але не швидше за власний капітал;
- активи у грошовій формі повинні зростати, випереджаючи темпи зростання активів в цілому, які, в свою чергу, мають випереджати темпи зростання активів у не грошовій формі.

Розраховані темпові значення показників мають наступний вигляд:

$$1,01 < 5,19 > 0,89 = 0,89 > 0,59 \quad (3.10)$$

Зробимо ранжування темпів зростання показників, при цьому надамо найбільшому темпу росту найбільший ранг (1), а найменшому темпу росту –

найменший ранг (5).

З розрахунків видно, що темп зростання активів у грошовій формі випереджає своє нормативне значення. В свою чергу, фактичний темп зростання власного капіталу відстає від нормативного. Це пояснюється порушенням балансу між фінансовим важелем у структурі капіталу та в структурі активів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Ранжування темпових показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» за 2017–2019 рр.

Показники	Значення	Ранг
ТЗвк	1,01	2
ТЗагф	5,19	1
ТЗа	0,89	3
ТЗангф	0,89	4
ТЗпк	0,59	5

Для зручності аналізу, зобразимо графічно співвідношення нормативних рангів темпів зростання та фактичних (рис. 3.1).

Темпи зростання	Ранги				
	1	2	3	4	5
ТЗвк					
ТЗагф					
ТЗа					
ТЗАнгф					
ТЗпк					

Рисунок 3.1 – Графічне зображення фактичних рангів темпових показників підприємства ТОВ «Енерготехпроект»

Також ми бачимо, що темпи зростання активів в цілому, активів у не грошовій формі та позикового капіталу відповідають нормативним рангам, що свідчить про посилення фінансової стійкості підприємства. Темпи зростання загальної суми активів та активів у не грошовій формі рівні та мають значення 0,89. Це пояснюється низькою часткою активів у грошовій формі в структурі активів підприємства (0,3%). Не дивлячись на високий темп зростання даного показника (5,19), не може значною мірою вплинути на зростання фінансової стійкості підприємства. Також такий незначний обсяг активів у грошовій формі сприяє погіршенню ліквідності підприємства, зокрема абсолютної ліквідності. Збільшення обсягу активів у грошовій формі можливо за рахунок перетворення наявних матеріальних активів підприємства у грошову форму [2].

Отже, при проведенні факторного аналізу було виявлено, що позитивний вплив на фінансову стійкість мали показники співвідношення активів у грошовій формі і позикового капіталу та співвідношення власного капіталу і активів у не грошовій формі. В свою чергу, зниження значення показників співвідношення власного капіталу і активів у грошовій формі та співвідношення позикового капіталу і активів підприємства негативно впливає на його фінансову стійкість.

Тому, з метою покращення фінансової стійкості, підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу шляхом здійснення таких заходів: збільшення розміру статутного капіталу; підвищення прибутковості (збільшення обсягів та реалізації рентабельної продукції; зменшення собівартості та розміру витрат в діяльності; покращення роботи фінансової служби на підприємстві); підвищення ефективності використання оборотних активів та управління дебіторською заборгованістю та інші.

Виявлена залежність фінансової стійкості від темпів зростання активів, власного і позикового капіталу, активів у грошовій та не грошовій формах дали змогу зробити висновок, що підприємство перебуває у стійкому положенні, так як фактичні темпи зростання показників відповідали нормативним рангам. Але в той же час підприємство потребує збільшення суми активів у грошовій формі

для погашення позикового капіталу, що дозволить оптимізувати структуру капіталу підприємства та підвищити фінансову стійкість.

3.2 Напрями підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства

У сучасних умовах господарювання звичайним явищем у процесі розрахунків між різними контрагентами є виникнення дебіторської заборгованості. Питання ефективного управління дебіторською заборгованістю є надзвичайно актуальним, оскільки в умовах фінансової кризи виникає проблема несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних і безнадійних боргів.

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [14].

Основними завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

- розроблення політики управління дебіторською заборгованістю;
- зменшення рівня повернення боргів у неповному обсязі й утворення сумнівних і безнадійних боргів;
- здійснення поточного аналізу дебіторської заборгованості;
- прогнозування надходжень із дебіторської заборгованості

У процесі господарської діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з контрагентами одночасно з передачею готової продукції, товарів, виконанням робіт чи наданням послуг. І таким чином виникає дебіторська заборгованість. Несвоєчасна оплата за готову продукцію, товари та послуги призводить до погіршення фінансового стану підприємства. Кошти, які тимчасово знаходяться поза межами підприємства, з часом знецінюються й у разі непогашення у встановлені строки можуть не повернутися [37].

Систему управління дебіторською заборгованістю в економіці прийнято поділяти на два великих блоки: кредитну політику, що дозволяє максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент

збільшення обсягу продажів, і комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості. Управління дебіторською заборгованістю починається з розробки кредитної політики, яка являє собою комплекс правил та стандартів, регламентуючих надання комерційного кредиту, що спрямований на підвищення ефективності операційної та фінансової діяльності підприємства.

Значення кредитної політики підприємства визначається великою часткою дебіторської та кредиторської заборгованості в структурі його активів і пасивів, а також тим, що основними складовими грошових потоків є надходження від покупців і платежі постачальникам товарів, сировини, матеріалів [5].

Кредитна політика – це правила, стандарти і економічні механізми співробітництва з підприємствами-покупцями, спрямовані на збільшення обсягу продажу і мінімізацію ризику неповернення грошових коштів за реалізовану продукцію.

Отже, саме кредитна політика визначає порядок управління дебіторською заборгованістю, який умовно можна поділити на такі основні напрямки: кредитну політику, спрямовану на зростання обсягів продажів і як наслідок - прибутку підприємства, та розробку заходів, метою яких є зниження ризику неплатежів і виникнення безнадійної дебіторської заборгованості.

Одним з ключових питань в розробці кредитної політики підприємств є визначення критичного терміну оплати рахунків (терміну кредитування). Критичний термін оплати передбачає визначення конкретної дати здійснення платежу, врахування терміну відстрочки платежу і дати виникнення дебіторської заборгованості.

Основним моментом при розрахунку критичного терміну платежу є розробка типових умов надання відстрочки платежу і подальший аналіз обсягу дебіторської заборгованості, зокрема простроченої. За матеріалами проведеного аналізу можна оцінити обсяг витрат, зумовлених незапланованим відволіканням коштів з обороту підприємства і визначити розмір пені, яка має

бути закладена за умовами договору.

При створенні системи управління дебіторською заборгованістю необхідне визначити оптимальний рівень дебіторської заборгованості щодо кожного контрагента (кредитний ліміт), який відповідатиме кредитній політиці підприємства і враховуватиме [53]:

- стратегічні цілі підприємства;
- фінансові можливості;
- ризики фінансових втрат.

З метою розробки адекватної кредитної політики спрямованої на забезпечення захисту фінансових інтересів ТОВ «Енерготехпроект», пропонуємо здійснення комплексу взаємозалежних збалансованих рішень щодо кредитних умов підприємства. До них слід віднести:

- термін кредитування, який визначає період, що є в розпорядженні покупців, перш ніж вони заплатять за товар;
- вартість надання кредиту, тобто запропоновані знижки та пільги, які надаються покупцям за умов прискорення платежів;
- стандарти кредитоздатності контрагентів, які засвідчують фінансові можливості покупців, що в подальшому буде враховано в запропонованих умовах кредитування;
- лімітування дебіторської заборгованості – встановлення граничних сум кредиту, який надається;
- прийняття рішення про надання кредиту;
- проведення аналізу і контролю за справлянням боргів;
- процедура стягнення заборгованості, яка відповідає певній кредитній політиці підприємств-постачальників (тобто застосування до клієнтів різних процедур інкасації дебіторської заборгованості в разі затримки платежів).

Етап 1. Визначення терміну надання кредиту.

Критерієм встановлення періоду кредитування є така умова:

$$(BP_H - BP_C) \times P_p > (D_{3c} - D_{3H}) \times A_B, \quad (3.11)$$

де $ВР_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит до зміни періоду кредитування;

$ВР_n$ – виручка від нового продажу;

P_p – рентабельність реалізації продукції;

$Дз_c$ – старий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

$Дз_n$ – новий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

A_b – альтернативні витрати.

Розрахунок показників рентабельності і необхідної доходності інвестицій при оцінці доцільності зміни терміну кредитування виконується в такій послідовності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Алгоритм розрахунку ефективності кредитної політики підприємства

№ п/п	Показники	Алгоритм розрахунку
1	Прибуток від додаткового обсягу продажу (Π_d)	$\Pi_d = ВР \times P_p$
2	Додаткова дебіторська заборгованість, пов'язана з новим продажем ($\Delta ДЗ$)	$\Delta ДЗ = \Delta ВР / K_{дзн}$
3	Інвестиції в $\Delta ДЗ$ ($I_{дзн}$)	$I_{дзн} = В_{зм} / Ц \times \Delta ДЗ$
4	Рівень дебіторської заборгованості до зміни терміну кредитування ($ДЗ_c$)	$ДЗ_c = ВР_c / K_{дзс}$
5	Новий рівень дебіторської заборгованості ($ДЗ_n$)	$ДЗ_n = ВР_c / K_{дзн}$
6	Інвестиції в додаткову дебіторську заборгованість, зв'язану з початковим обсягом продажу ($I_{дзн}$)	$I_{дзн} = ДЗ_n - ДЗ_c$
7	Загальні інвестиції в додаткову дебіторську заборгованість (I_3)	$I_3 = I_{дзн} + I_{дзн}$
8	Необхідний прибуток додаткових інвестицій (до оподаткування) ($\Pi_{\Delta i}$)	$\Pi_{\Delta i} = A_b \times I_{дзн}$
9	Прибуток (збиток) від зміни періоду кредитування ($\Pi_{пк}$)	$\Pi_{пк} = \Pi_d - \Pi_{\Delta i}$

Примітка: $ВР$ – приріст виручки від реалізації у зв'язку з пом'якшенням кредитної політики; $ВР_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит; P_p – рентабельність реалізації продукції; $\Delta ДЗ$ – приріст дебіторської заборгованості; $K_{дзс}$ – старий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; $K_{дзн}$ – новий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; $Ц$ – ціна одиниці продукції; $В_{зм}$ – змінні витрати на одиницю продукції; A_b – альтернативні витрати.

Нижче на основі звітності ТОВ «Енерготехпроект» подано послідовність розрахунку терміну кредитування. Вихідна інформація наведена в табл. 3.6.

Експертними розрахунками встановлено, що таке пом'якшення кредитної політики призведе до зростання прибутку на 66,23 тис грн.

Підставляючи відомі дані у формули, подані в табл. 3.5, одержимо:

$$П_{д} = 400,0 \text{ тис грн} \times 0,18 = 72 \text{ тис грн}$$

$$\Delta ДЗ = 400 \text{ тис грн} / 16,78 = 23,87 \text{ тис грн}$$

$$I_{дзн} = 0,7 \times 23,87 \text{ тис грн} = 16,69 \text{ тис грн}$$

$$ДЗ_{с} = 693 \text{ тис грн} / 360:30 = 57,75 \text{ тис грн}$$

$$ДЗ_{н} = 693 \text{ тис грн} / 360:45 = 86,62 \text{ тис грн}$$

$$I_{дзн} = 86,62 \text{ тис грн} - 57,75 \text{ тис грн} = 28,87 \text{ тис грн}$$

$$I_{з} = 16,69 \text{ тис грн} + 28,87 \text{ тис грн} = 45,56 \text{ тис грн}$$

$$П_{\Delta i} = 0,20 \times 28,87 \text{ тис грн} = 5,77 \text{ тис грн}$$

$$П_{пк} = 72 \text{ тис грн} - 5,77 \text{ тис грн} = 66,23 \text{ тис грн}$$

Таблиця 3.6 – Вихідна інформація для розрахунку терміну кредитування по підприємству ТОВ «Енерготехпроект»

1. Щорічна сума продажу товарів у кредит	693 тис грн
2. Середній період інкасації дебіторської заборгованості	30 днів
3. Продаж здійснюється на умовах	«нетто 30» без знижки
4. Пропоновані умови продажу	«нетто 45» без знижки
5. Рентабельність реалізації продукції	18%
6. Новий середній період інкасації дебіторської заборгованості	45 днів
7. Змінні витрати (витрати на виробництво, зберігання запасів, адміністративні витрати фінансового відділу тощо), у відсотках до обсягу реалізації	70%
8. Альтернативні витрати підприємства, зв'язані з одержанням і управлінням дебіторською заборгованістю	20%

Отже, прибуток від додаткового продажу продукції перевищує прибуток на основі необхідної доходності інвестицій в додаткову дебіторську заборгованість на 66,23 тис грн, тому збільшення періоду кредитування з 30 до 45 днів необхідно вважати правильною зміною кредитної політики.

Етап 2. Розрахунок рівня знижки за дострокову оплату.

Критерієм надання знижки є така умова:

$$\Delta ДЗ \times A_B > З_H \times П \times ВР_c, \quad (3.12)$$

де $\Delta ДЗ$ – зменшення суми дебіторської заборгованості в результаті більш ранньої оплати;

A_B – альтернативні витрати;

$З_H$ – відсоток знижки;

$П$ – відсоток покупців, що бажають купувати продукцію зі знижкою;

$ВР_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит.

Розрахунок економії та витрат при оцінці доцільності зміни знижки за ранні платежі виконується в такій послідовності (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Алгоритм розрахунку ефективності надання знижки за ранні платежі

№ п/п	Показник	Алгоритм розрахунку
1	Рівень дебіторської заборгованості до зміни знижки за ранні платежі ($ДЗ_c$)	$ДЗ_c = ВР'_c / К_{дзc}$
2	Рівень дебіторської заборгованості після введення знижки за ранні платежі ($ДЗ_H$)	$ДЗ_H = ВР'_H / К_{дзH}$
3	Зменшення інвестицій в дебіторську заборгованість ($\Delta I_{дз}$)	$\Delta I_{дз} = ДЗ_c - ДЗ_H$
4	Витрати на введення знижки за ранні платежі ($B_з$)	$B_з = З_H \times П_H \times ВР_c$
5	Сума економії від зменшення дебіторської заборгованості після надання знижки за ранні платежі ($E_{дз}$)	$E_{дз} = A_B \times \Delta I_{дз}$

Примітка: $ВР'_c$ – щорічний обсяг продажу в кредит до зміни знижки за ранні платежі; $ВР'_H$ – щорічний обсяг продажу в кредит після введення знижки; $З_H$ – знижка до ціни; $П_H$ – питома вага покупців, що бажають одержати знижку; $E_{дз}$ – сума економії від зменшення дебіторської заборгованості після надання знижки.

Вихідна інформація для розрахунків наведено в табл. 3.8

Рівень дебіторської заборгованості до зміни знижки за ранні платежі дорівнює 115,5 тис грн (693 тис грн / 360 : 60 днів), а після введення знижки складе 57,75 тис грн (693 тис грн / 360 : 30). Тобто скорочення інвестицій в дебіторську заборгованість для підприємства складе 57,75 тис грн

(115,5 тис грн – 57,75 тис грн).

Таблиця 3.8 – Вихідна інформація для розрахунків показників ефективності надання знижки за ранні платежі

1. Щорічна сума продажу товарів в кредит	693 тис грн
2. Середній період інкасації дебіторської заборгованості	60 днів
3. Продаж здійснюється на умовах	«нетто 60» без знижки
4. Пропоновані умови продажу	«2/10, нетто 45»
5. Новий середній період інкасації дебіторської заборгованості	30 днів
6. Покупці, що користуються знижкою (обсяг закупівель)	60%
7. Альтернативні витрати підприємства, зв'язані з одержанням і управлінням дебіторською заборгованістю	20%

При зміні існуючих умов на «2/10, нетто 45» середній період стягнення заборгованості може бути зменшений до одного місяця. Альтернативні витрати введення знижки для підприємства складуть 8,32 тис грн ($0,02 \times 0,60 \times 693$ тис грн) щорічно. Економія з врахуванням альтернативних витрат від зменшення дебіторської заборгованості дорівнює 11,55 тис грн ($0,20 \times 57,75$ тис грн). Отже, 2 %-а знижка є вигідною для підприємства.

Етап 3. Обґрунтування норм кредитоспроможності і встановлення рейтингу підприємств-покупців.

Норми кредитоспроможності визначають мінімально прийнятну надійність підприємства при видачі йому комерційного кредиту. Критерії визначення кредитоспроможності тут вужчі і ліберальніші у порівнянні з банківськими. Тому для її оцінки достатньо аналізу показників фінансової звітності підприємств-покупців.

У світовій та вітчизняній практиці господарювання досить розповсюдженим є метод оцінки кредитоспроможності підприємства на основі фінансових коефіцієнтів. Першочергова роль тут відводиться показникам ліквідності оборотних активів. Державним органами встановлені такі нормативні коефіцієнти для підприємств усіх видів діяльності (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Нормативні значення коефіцієнтів ліквідності оборотних

активів для національного господарства України

Назва коефіцієнта	Джерело			
	12	13	14	15
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	>0	0,2 – 0,35	0,2 – 0,35
Коефіцієнт швидкої ліквідності	–	0,6 – 0,8	–	–
Коефіцієнт покриття	>2,0	>1,0	1 – 1,5	1 – 1,5

Варто зазначити, що традиційний підхід до розрахунку і оцінки показників ліквідності має суттєві недоліки.

Основою для визначення поточної ліквідності балансу підприємства є оборотність відповідних груп активів і пасивів. Проте їх оборотність суттєво коливається за галузями і використання такого підходу часто не дає очікуваних результатів.

Для виправлення вказаного недоліку пропонується методичний підхід, який ґрунтується на інтегральній оцінці фактичних і нормативних показників ліквідності оборотних активів і поточних зобов'язань. Ми вважаємо, що нормативні значення послідовності розміщення статей балансу активів і пасивів можуть бути розраховані на основі їх оборотності [8].

Статті балансу, яка має найвищу оборотність, присвоюється ранг 1, дещо нижчу – 2 і т.д. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції у всіх випадках є абсолютно ліквідними, а тому немає потреби визначати їх як нормативні, так і фактичні ранги. Фактичний порядок розміщення оборотних активів і поточних зобов'язань визначається на основі коефіцієнтів оборотності їх відповідних статей. Відхилення фактичного розміщення показників від нормативного, виражене через коефіцієнт кореляції цих двох рангів, і являє собою основу для розрахунку інтегрального показника рівня поточної ліквідності балансу.

Для визначення тісноти зв'язку між фактичним і нормативним упорядкуванням статей поточних активів та пасивів може бути використаний коефіцієнт Спірмена (P), який розраховується за такою формулою [56]:

$$P = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{N(N^2 - 1)}, \quad (3.13)$$

де d_i^2 – квадрати різниці рангів, пов'язаних величин x і y ;

N – число спостережень (число пар рангів).

Висновок про практичну значущість отриманих результатів аналізу можна зробити на підставі тісноти зв'язку фактичних і еталонних рангів за допомогою шкали Чеддока, табл. 3.10 [56].

Таблиця 3.10 – Показники тісноти зв'язку фактичних і еталонних рангів за допомогою шкали Чеддока

Показання тісноти зв'язку	0,1 - 0,3	0,3 – 0,5	0,5 – 0,7	0,7 – 0,9	0,9 – 0,99
Характеристика сили зв'язку	слабка	помірна	помітна	висока	дуже висока

Пропонується встановити такі норми кредитоспроможності підприємств-покупців, використовуючи шкалу Чеддока (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Норми кредитоспроможності підприємств-покупців

Коефіцієнти тісноти зв'язку нормативної та фактичної динаміки показників	Оцінка надійності клієнта
До 0,5	Обмежена
0,51 – 0,70	Посередня
0,71 – 0,90	Добра
0,91 – 0,99	Висока

Підприємствам, показники яких відповідають двом останнім групам, можуть надаватися пільгові умови придбання продукції машинобудування, а з клієнтами першої групи – недоцільно укладати договори стосовно співробітництва з ними.

Рейтинг підприємств-покупців, можна встановлювати на основі оцінки зміни показника тісноти зв'язку нормативної й фактичної динаміки аналізованих показників відповідно до шкали Чеддока.

Етап 4. Лімітування дебіторської заборгованості – встановлення граничних сум кредиту, який надається.

З метою аналізу простроченої дебіторської заборгованості фахівці рекомендують проводити її моніторинг за контрагентами і терміном, що дозволить підприємству вчасно реагувати на негативні процеси і коригувати свою політику співробітництва з деякими з них.

Розмір кредиту має обмежуватись розміром ефективного кредитного ліміту, що знижує ризик зменшення оборотності дебіторської заборгованості підприємства.

При обрахунку можливої суми кредиту, який надається певним контрагентам, доцільно враховувати плановий обсяг реалізації продукції (в тому числі в кредит), середній термін прострочення платежів, коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни продукції, яку реалізують в кредит.

Етап 5. Прийняття рішення про надання кредиту є досить відповідальним. При цьому доцільно проаналізувати дві практичні ситуації:

- якщо не існує ймовірності повторного замовлення;
- якщо існує ймовірність повторного замовлення.

У першій ситуації можливі два варіанти дій: відмовити або надати кредит. При відмовленні надати кредит не буде ні прибутку, ні збитку. При наданні кредиту існує ймовірність того, що покупець сплатить (i). Якщо покупець сплатить, то одержується додаткова виручка (ДВР) і необхідно здійснювати додаткові затрати (ДЗ). Чистий дохід дорівнює приведеній вартості (PV) величини (ДВР – ДЗ). При цьому існує ймовірність невиконання зобов'язань покупцем ($1 - i$), що призведе до додаткових витрат.

Кредит можливо надавати, коли очікуваний від цього прибуток перевищує очікуваний зиск від відмовлення в кредиті, а саме:

$$i \times (\text{ДВР} - \text{ДЗ}) / (1 + r)^{rt/12} > (1 - i) \times \text{ДВ} / (1 + r)^{rt/12}, \quad (3.14)$$

де r – ставка дисконтування;

t – термін надання кредиту, міс.;

12 – кількість місяців у році.

Ситуація 1 графічно подана на рис. 3.2.

Рисунок 3.2 – Прийняття рішення про надання кредиту, якщо не існує ймовірності повторного замовлення

Етап 6. Проведення аналізу і контролю за справлянням боргів.

При оцінці суми наданого комерційного кредиту важливим джерелом інформації є відомості про дебіторську заборгованість. Залишок дебіторської заборгованості формується під впливом термінів і структури платежів і може бути поданий таким чином:

$$ДЗ_t = ДЗ_{t-1} + ДЗ_t^1 - ДЗ_t^0, \quad (3.15)$$

де $ДЗ_t$ – поточний залишок дебіторської заборгованості;

$ДЗ_{t-1}$ – дебіторська заборгованість, що сформувалася у попередньому періоді;

$ДЗ_t^1$ – дебіторська заборгованість, що сформувалася у поточному періоді;

DZ_t^0 – дебіторська заборгованість, що погашена у поточному періоді.

Важливим показником, що використовується в практиці аналізу дебіторської заборгованості є динаміка її оборотності. Проте цей показник, який розраховується за даними фінансової звітності, має суттєвий недолік: залежить від зміни рівня реалізації продукції, навіть тоді, коли платіжна поведінка клієнтів залишається без змін.

Для виправлення цього недоліку необхідно розраховувати і використовувати в якості інструменту контролю дебіторської заборгованості її питому вагу в обсязі реалізованої продукції. Розрахунок виконується у такій послідовності. З загальної суми боргу на кінець кварталу виділяється заборгованість, що сформована у кожному місяці кварталу. Потім помісячно розраховується частка непогашеної дебіторської заборгованості до обсягу реалізації даного місяця.

Використання такого підходу сприяє кращому контролю дебіторської заборгованості на підприємствах, оскільки дозволяє уникнути впливу коливань обсягів реалізації продукції і є інструментом відслідковування платіжної поведінки покупців і прогнозування суми їх боргів.

Для ефективного контролю дебіторської заборгованості доцільно застосовувати АВС-аналіз дебіторів. В основі даного методу лежить так зване правило Паретто, коли безліч керованих об'єктів поділяється на дві неоднакові частини (80/20).

Згідно з вказаними правилами всіх дебіторів можна поділити на три групи [56].

Група «А»: на 10 – 20 % дебіторів припадає 75 – 80 % загальної заборгованості підприємству;

Група «В»: частка боржників зростає до 30 – 40 %, а сума їх боргу складає 10 – 15%;

Група «С»: 40 – 50 % дебіторів не сплатили 5 – 10 % суми всієї дебіторської заборгованості кредитору.

В групі «А» враховується сама більша частка непогашених боргів, хоча за кількістю це невелика група. Проміжна група «В» включає велику кількість середніх і невеликих боргів, у той час як остання група «С» складається з великою кількістю дрібних рахунків.

Першочерговий аналіз і контроль за боргами повинні здійснюватися за групою «А», оскільки вона включає самі великі суми грошових коштів і підприємству необхідно прикласти всі зусилля з метою одержання боргів по цих рахунках як можна швидше.

Проміжна група заборгованостей хоча є і важливою, але сума цієї групи не така велика, щоб приділяти збору значну частку часу і коштів.

Остання група боржників включає досить малі суми, а тому витрати, пов'язані з їх погашенням, можуть перевищити збиток від затримки їх сплати.

За перший місяць затримки платежу доцільно відправити нагадування про сплату боргу. Якщо воно не дає результату, за другий місяць необхідно надіслати більш вимогливе нагадування і, можливо, зателефонувати. Якщо, такі дії не дають очікуваного результату, то до таких клієнтів застосовується жорстка політика стягнення боргів.

Отже, заходи щодо розробки кредитної політики підприємства ТОВ «Енерготехпроект» повинні включати такі етапи: визначення терміну надання кредиту і розрахунок рівня знижок за дострокову оплату; встановлення норм кредитоспроможності і рейтингу надійності підприємств-покупців; прийняття рішення про надання кредиту; проведення аналізу і контролю за справлянням боргів; оцінка ефективності кредитної політики.

Запропоновано оцінювати клас надійності підприємств-покупців на основі відхилення фактичної динаміки темпів розвитку від еталонної через коефіцієнт рангової кореляції за допомогою шкали Чеддока. Встановлено, що рішення про надання кредиту слід приймати з урахуванням ймовірності повторного замовлення клієнта, що дозволяє підприємству одержати надійного партнера і покупця.

Запропонована кредитна політика дозволить удосконалити механізм

формування і використання оборотних активів підприємств.

Впровадження ефективної системи управління матеріальними запасами дасть підприємству змогу прискорити оборотність капіталу і підвищити його доходність, зменшити поточні витрати на їх зберігання, що в кінцевому підсумку підвищить не лише прибуток і рентабельність виробництва ай показник ділової активності.

Висновки до розділу 3

Таким чином, при більш детальному аналізі фінансової стійкості підприємства, було виокремлено ряд факторів, які негативно впливають на рівень фінансової стійкості, та запропоновано шляхи їх усунення. Так, було виявлено, що зниження значення показників співвідношення власного капіталу і активів у грошовій формі та співвідношення позикового капіталу і активів підприємства негативно впливає на його фінансову стійкість.

Тому, з метою вирішення даної проблеми, підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу шляхом здійснення таких заходів:

- збільшення розміру статутного капіталу;
- підвищення прибутковості (збільшення обсягів виробництва та реалізації рентабельної продукції; зменшення собівартості та розміру витрат; покращення роботи фінансової служби на підприємстві);
- підвищення ефективності використання оборотних активів та управління дебіторською заборгованістю та інші.

Також підприємство потребує збільшення суми активів у грошовій формі для погашення позикового капіталу, що дозволить оптимізувати структуру капіталу підприємства та підвищити фінансову стійкість.

У результаті аналізу стабільності фінансової стійкості було виявлено, що на підприємстві протягом аналізованого періоду спостерігається нестійкий фінансовий стан, який в майбутньому може погіршитись через значну частку довгострокової заборгованості у загальній сумі зобов'язань. Тому для

забезпечення наступних виплат по довгостроковим зобов'язанням, підприємству необхідно збільшити величину власного капіталу за рахунок розміру резервного капіталу, який на даний момент на підприємстві не формується.

Реалізація запропонованих заходів дозволить підприємству ТОВ «Енерготехпроект» покращити свій фінансовий стан та рівень фінансової гнучкості.

Також, підприємству ТОВ «Енерготехпроект» запропоновані заходи щодо розробки кредитної політики підприємства, які повинні включати такі етапи: визначення терміну надання кредиту і розрахунок рівня знижок за дострокову оплату; встановлення норм кредитоспроможності і рейтингу надійності підприємств-покупців; прийняття рішення про надання кредиту; проведення аналізу і контролю за справлянням боргів; оцінка ефективності кредитної політики.

Запропоновано оцінювати клас надійності підприємств-покупців на основі відхилення фактичної динаміки темпів розвитку від еталонної через коефіцієнт рангової кореляції за допомогою шкали Чеддока. Встановлено, що рішення про надання кредиту слід приймати з урахуванням ймовірності повторного замовлення клієнта, що дозволяє підприємству одержати надійного партнера і покупця.

Таким чином, розроблення ефективної системи управління оборотними активами дасть підприємству ТОВ «Енерготехпроект» змогу прискорити оборотність капіталу і підвищити його доходність, зменшити поточні витрати на їх зберігання, підвищить прибуток і рентабельність виробництва що в кінцевому підсумку вплине на рівень фінансової гнучкості підприємства.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури, присвяченої питанням гнучкості, дозволив зробити висновок про те, що дана властивість відображає здатність системи до зміни своїх станів у відповідь на зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, при яких не погіршується ефективність її функціонування.

Фінансова гнучкість – це здатність підприємства швидко формувати необхідний обсяг фінансових ресурсів при неочікуваній появі високоефективних фінансових пропозицій або нових можливостях прискорення економічного розвитку. Фінансова гнучкість суб'єктів господарювання визначається трьома її видами відповідно до розподілу фінансових ресурсів, їх акумуляції та розміщення.

Як властивість системи управління, фінансова гнучкість є відображенням таких характеристик як оперативність, маневреність і економічність, наявність яких дозволяє істотно знизити витрати на адаптацію, а також знизити вплив необоротних витрат на загальний результат.

Підприємствам, які прагнуть бути гнучкими до умов господарювання, необхідний спеціальний організаційно-економічний механізм управління гнучкістю, реалізація якого забезпечить адекватну реакцію на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах. Такий механізм створить умови для формування внутрішнього середовища підприємства відповідно до вимог ринку і забезпечить йому низку переваг, зокрема превентивну реакцію на зміни; здатність прогнозування ризиків; можливість раціонального використання акти - вів підприємства; здатність до диверсифікації виробництва з метою розширення номенклатури та поліпшення якості продукції.

Оцінка фінансової гнучкості повинна відбуватися по усім видам фінансово-господарської діяльності підприємства, що у свою чергу допоможе комплексно оцінити ефективність використання підприємством своїх ресурсів з метою формування позитивного фінансового результату та отримання

прибутку. Розглядати та аналізувати фінансову гнучкість підприємства можливо в трьох аспектах: фінансовому, виробничому і комерційному

Найповніше фінансовий параметр гнучкості підприємства характеризують показники ділової активності (показують наскільки швидко обертаються окремі елементи активів і залучений до їх формування капітал), рентабельності (характеризуються економічну ефективність діяльності підприємства), фінансової стійкості (дають можливість оцінити, за рахунок яких джерел сформовано майно підприємства, чи існує можливість подальшого нарощення позичкових коштів) і ліквідності (оцінюють, яку частину короткострокової заборгованості підприємство зможе покрити при реалізації короткострокових фінансових вкладень, за рахунок дебіторської заборгованості, реалізації товарно-матеріальних запасів тощо).

Проаналізувавши основні показники фінансової гнучкості підприємства ТОВ «Енерготехпроект» можна зробити наступні висновки. Щодо основних показників фінансово-господарської діяльності, то за період 2017–2019 рр. на підприємстві знизився обсяг доходу від реалізації товарів на 7,7 % та валовий прибуток на 51,2 %. Це пояснюється скороченням фактичного обсягу реалізації товарів підприємством. Але, не дивлячись на це, у 2019 р. підприємство отримало прибуток у розмірі 302 тис. грн в результаті зменшення інших операційних витрат та за рахунок збільшення розміру іншого додаткового капіталу і зменшення непокритого збитку у 2019 р.

Аналіз майнового стану показав, що підприємство використовує застарілу матеріально-технічну базу, так як коефіцієнт зносу основних засобів склав 58 %. Тому підприємство повинно оновити свої основні фонди з метою запобігання погіршення свого фінансово-господарського стану.

Також підприємство має проблеми з ліквідністю, так як не в змозі погасити свої поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів та коштів у розрахунках з дебіторами, що свідчить про недостатню кількість абсолютно ліквідних активів (грошових коштів і їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій). Тому підприємству необхідно підвищити свої платіжні

можливості.

Аналіз ділової активності дав змогу встановити, що всі показники ділової активності підприємства ТОВ «Енерготехпроект» відповідають стандартним обмеженням, але значення коефіцієнтів оборотності активів, основних засобів та власного капіталу за аналізований період зменшились, що є негативною тенденцією та свідчить про неефективне використання на підприємстві усіх наявних ресурсів, основних засобів та власного капіталу. В свою чергу, коефіцієнти оборотності кредиторської та дебіторської заборгованостей за період збільшились, а строки їх погашення, навпаки, зменшились, що є позитивним для підприємства.

З проведених розрахунків щодо рентабельності підприємства, видно, що у 2017 р. показники мали негативні значення. Це пояснюється отриманими збитками у цей період. У 2018–2019 рр. дані показники мають позитивні значення, що відповідає встановленим нормативам, але є досить низькими, щоб стверджувати про високу ефективність використання активів і власного капіталу підприємства та про ефективність господарської діяльності в цілому.

При більш детальному аналізі фінансової стійкості підприємства, було виокремлено ряд факторів, які негативно впливають на рівень фінансової стійкості, та запропоновано шляхи їх усунення. Так, було виявлено, що зниження значення показників співвідношення власного капіталу і активів у грошовій формі та співвідношення позикового капіталу і активів підприємства негативно впливає на його фінансову стійкість.

Тому, з метою вирішення даної проблеми, підприємству потрібно збільшувати частку власного капіталу шляхом здійснення таких заходів:

- збільшення розміру статутного капіталу;
- підвищення прибутковості (збільшення обсягів виробництва та реалізації рентабельної продукції; зменшення собівартості та розміру витрат; покращення роботи фінансової служби на підприємстві);
- підвищення ефективності використання оборотних активів та управління дебіторською заборгованістю та інші.

Також підприємство потребує збільшення суми активів у грошовій формі для погашення позикового капіталу, що дозволить оптимізувати структуру капіталу підприємства та підвищити фінансову стійкість.

У результаті аналізу стабільності фінансової стійкості було виявлено, що на підприємстві протягом аналізованого періоду спостерігається нестійкий фінансовий стан, який в майбутньому може погіршитись через значну частку довгострокової заборгованості у загальній сумі зобов'язань. Тому для забезпечення наступних виплат по довгостроковим зобов'язанням, підприємству необхідно збільшити величину власного капіталу за рахунок розміру резервного капіталу, який на даний момент на підприємстві не формується.

Також, підприємству ТОВ «Енерготехпроект» запропоновані заходи щодо розробки кредитної політики підприємства, які повинні включати такі етапи: визначення терміну надання кредиту і розрахунок рівня знижок за дострокову оплату; встановлення норм кредитоспроможності і рейтингу надійності підприємств-покупців; прийняття рішення про надання кредиту; проведення аналізу і контролю за справлянням боргів; оцінка ефективності кредитної політики.

Запропоновано оцінювати клас надійності підприємств-покупців на основі відхилення фактичної динаміки темпів розвитку від еталонної через коефіцієнт рангової кореляції за допомогою шкали Чеддока. Встановлено, що рішення про надання кредиту слід приймати з урахуванням ймовірності повторного замовлення клієнта, що дозволяє підприємству одержати надійного партнера і покупця.

Таким чином, розроблення ефективної системи управління оборотними активами дасть підприємству ТОВ «Енерготехпроект» змогу прискорити оборотність капіталу і підвищити його доходність, зменшити поточні витрати на їх зберігання, підвищить прибуток і рентабельність виробництва що в кінцевому підсумку вплине на рівень фінансової гнучкості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акофф Р. Л. Планирование будущего корпорации. Москва : Прогресс, 2005. 327 с.
2. Бланк І. А. Управління формуванням капіталу. Київ : Ника-Центр, 2012. 512 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2005. 656 с.
4. Бугай В. З. Шуравіна А. В. Роль ліквідності як інструменту формування фінансової безпеки підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 2 (22). С. 235–243.
5. Бугай В. З., Білий Є. Л. Удосконалення методичного підходу щодо оцінки поточної ліквідності балансу підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. № 1 (4). С. 28–33.
6. Бодарева Т. І., Шірінян Л. В. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 85–90.
7. Бутиріна В. М., Верещаєва Г. А. Визначення фінансової стратегії розвитку підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.7. С. 177–182.
8. Васильчак С. В., Процикевич Н. В. Управління фінансовою безпекою підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.18. С. 149–153.
9. Говорушко Т. А., Климаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія. Київ : Логос, 2013. 204 с.
10. Грачев А. В. Методологические предпосылки количественной оценки гибкости предприятия. *Управління розвитком*. 2005. №1 (33). С.78–82.
11. Демків І. О. Розвиток понятійного апарату управління гнучкістю підприємства. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 5. С. 80–83.

12. Демків І. О. Методичні підходи до оцінювання гнучкості підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. Т. 21, № 2. С. 55–62.

13. Демків І. О. Теоретичні засади гнучкості підприємства як засобу забезпечення його конкурентоспроможності: виробничо-управлінський аспект. *Наука молода*. 2010. Вип. 14. С. 20 – 25.

14. Дробишева О. О. Гречка А. О. Шляхи оптимізації дебіторської заборгованості промислового підприємства з метою підвищення рівня його платоспроможності. *Вісник Дніпропетровського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України*. 2019. Вип. 1. С. 66-75.

15. Заячківська О. В. Яскал Я. А. Роль фінансової стійкості підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2018. Вип. 2. С. 21–26.

16. Кіктенко О. В., Буря В. В. Механізми поліпшення фінансової стратегії розвитку підприємства. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 115–120.

17. Кіпа М. О. Визначення організаційної гнучкості підприємства. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 86–88.

18. Клівець П. Г., Нечепуренко Д. О. Методологічний підхід до оцінки гнучкості підприємств. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 2. С. 38–42.

19. Книшек О. О., Кіка А. С. Рейтингова оцінка дебіторів у системі управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Облік і фінанси*. 2018. № 4. С. 11-18.

20. Комаринець С. О. Фінансова гнучкість підприємства в умовах невизначеності середовища. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. С. 186–191.

21. Комаринець С. О. Фінансово-економічне оцінювання організаційної гнучкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 5. С. 74–77.

22. Коріньок Я. О. Сутність фінансової стабільності та особливості її

прояву. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 11(2). С. 126–130.

23. Комаринець С. О. Зміст поняття гнучкості організації та її класифікація. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 594. С. 87–93.

24. Костирко Л. А., Костирко Р. О., Темнікова Н. В. Стратегічний фінансовий менеджмент : навч. посіб. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ : Ноулідж, 2014. 431 с.

25. Кужелєв М. О., Житар М. О. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 176 с.

26. Кужелєв М. О. Концептуальні основи розвитку корпоративних відносин: монографія. Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. 260 с.

27. Куліш О. Механізм стратегічного управління гнучким економічним розвитком залізорудних підприємств. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29(1). С. 126-132.

28. Лактіонова О. А. Гнучкість фінансової системи: методологія, оцінка та вектори забезпечення : монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 400 с.

29. Лактіонова А. А. Финансовая гибкость как феномен проявления гибкости финансовой системы на микроуровне. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 301–310.

30. Лактіонова А. А. Чишко І. С. Аналіз факторів формування фінансової гнучкості суб'єктів господарювання в Україні. *Фінанси. Учет. Банки: Сборник науч. трудов*. 2010. №1. С. 10–25.

31. Лактіонова О. А. Оцінка фінансової гнучкості на мікрорівні (інтегральний підхід). Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Випуск №6. 2015. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/151.pdf> (дата звернення 15.09.2020).

32. Лепейко Т. І., Шматько Н. М. Ідентифікація та порівняння окремих

факторів гнучкості бізнес-процесів підприємства. *Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. 2010. Вип. 7 (26), ч. 2. Луцьк, 2010. С. 164–174.

33. Лепейко Т. І., Пантелєєв М. С. Розрахунок індексів гнучкості бізнес-процесів промислових підприємств. *Бізнес-інформ*. 2012. № 12. С. 180–183.

34. Лісун Я. В., Хлістунова Н. В. Формування системи управління стратегічною гнучкістю підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 170–176.

35. Любохинець Л. С., Рудніченко Є. М. Методологічні засади гнучкого управління системою економічної безпеки підприємств. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 216–221.

36. Нижник В. М., Розумович Н. Ф. Індикатори діагностики фінансового потенціалу машинобудівних підприємств. *Облік. Економіка. Менеджмент: міжнародний збірник наукових праць*. Вип. 1. Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2014. С. 210–215.

37. Мазуренко В. О. Вдосконалення показників оцінювання ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 1(2). С. 483–485.

38. Олійник Л. В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Finane, accounting, banks*. 2017. Вип. 1. С. 118–124.

39. Островська Г. Й. Фінансовий менеджмент : підручник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 507 с.

40. Отенко І. П., Даневич О. С. Ключові елементи стратегічного потенціалу підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 9. С. 302–307.

41. Отенко І. П., Грачов О. В. Оцінка гнучкості підприємства для виявлення резервів його розвитку. *Управління розвитком*. 2005. №3 (35). С. 77–80.

42. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України : монографія. Київ : КНЕУ, 2011. 184 с.

43. Самочкин В. Н. Гибкое развитие предприятия. Москва : Дело, 2002. 376 с.
44. Сітак І. Л., Мурашко І. М. Діагностика фінансової стійкості підприємства на основі руху грошових потоків. *Держава та регіони*. 2019. № 2. С. 121–126.
45. Сердюков К. Г., Малишкіна К. Ю. Сутнісна характеристика корпоративної фінансової стратегії господарюючого суб'єкта. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2018. № 1. С. 258–266.
46. Стратегічний фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Костирко Л. А. [та ін.] ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – 2-ге вид., перероб. та допов. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 464 с.
47. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль : Екон. думка, 2008. 570 с.
48. Тарнавська Н. П., Демків І. О. Концептуальні положення моделі управління гнучкістю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2017. № 2. С. 307–317.
49. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін. ; за заг. ред. І. О. Школьник. Київ. : Центр учбової літератури, 2016. 368 с.
50. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / [В. М. Боронос та ін.] ; за заг. ред. проф. В. М. Бороноса ; Сум. держ. ун-т. Суми : Сумський державний університет, 2012. 538 с.
51. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / М. А. Крутько [та ін.] ; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. Харків : Міськдрук, 2016. 309 с.
52. Халатур С. М., Костенко Д. С. Фінансова стратегія підприємств національної економіки України. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28(3). С. 107–115.
53. Халімон Т. М. Гнучкість в системі управління конкурентоспроможністю підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*.

2018. № 1. С. 74–82.

54. Хлістунова Н. Аналіз поточної діяльності підприємства як основа формування стратегічної гнучкості на прикладі "ТДЦ-АВТО". Економічний аналіз. 2012. Т. 11(3). С. 111–114.

55. Чейз Р. Производственный и операционный менеджмент. Москва : Изд. дом «Вильямс», 2007. 462 с.

56. Шатілова О. В. Еволюція поглядів на сутність гнучкості підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 1. С. 45–50.

57. Шатілова О. В. Концептуальні положення управління стратегічною гнучкістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 82–87.

58. Шатілова О. В. Модель формування бізнес-портфелю підприємства в контексті забезпечення стратегічної гнучкості. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1. С. 345–349.

59. Шепута М. М., Литвиненко Л. Л. Шепута М. М. Управління організаційними змінами для забезпечення стратегічної гнучкості та конкурентоспроможності підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 2(2). С. 37–41.

60. Шуляр Р. В. Забезпечення та підтримка гнучкості та адаптивності систем управління якістю бізнес-процесів підприємств. *Інтелект ХХІ*. 2018. № 5. С. 153–158.

61. Шуляр Р. В. Інструменти оцінювання ефективності, гнучкості та адаптивності управління якістю підприємств. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. *Логістика*. 2016. № 846. С. 185–190.

62. Byoun S. Financial Flexibility, Leverage, and Firm Size. 2007. Leverage and Firm Size. Baylor University. URL : https://www.researchgate.net/publication/228388265_Financial_Flexibility_Firm_Size_and_Capital_Structure (дата звернення: 12.10.2020).

63. Damodaran A. The Cost of Illiquidity. Business Administration. URL: <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/pdfiles/country/illiquidity.pdf> (дата

звернення: 08.09.2020).

64. Donaldson G. *Strategy for Financial Mobility*. Harvard Business School Press, Boston, 1986.

65. Gamba A., Triantis A.J. The value of financial flexibility. *Journal of Finance*, Forthcoming. 2005. Access mode. URL : http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=677086 (дата звернення: 10.10.2020).

66. Graham J. How do CFOs make capital budgeting and capital structure decisions? *Journal of Applied Corporate Finance*. 2002. № 15. P. 8–23.

67. Heath L. C. Is working capital really working? *Journal of Accountancy*. 1980. Vol. 150 (2). P. 55–62.

68. Heizer J., Render B. *Operations management*. New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2006. 35 с.

69. Hill T. *Operations management*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 832 p.

70. *Oxford dictionary of Business and Management*. Oxford: OU Press, 2006. 568 p.

ДОДАТОК А

БАЛАНС

(Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 р.

АКТИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	1000	2864	3120
первісна вартість	1001	3453	3884
накопичена амортизація	1002	(589)	(764)
Незавершене будівництво	1005	414	553
Основні засоби:			
залишкова вартість	1010	25288	24813
первісна вартість	1011	58237	58569
знос	1012	(32949)	(33756)
Інвестиційна нерухомість	1015	10	11
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	28576	28497
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	5691	3816
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1131	716
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	63	144
з бюджетом	1135		
за виданими авансами	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	312	339
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	21	12
Витрати майбутніх періодів	1170	11	11
Інші оборотні активи	1190	325	185

Продовження ДОДАТКУ А

1	2	3	4
Усього за розділом II	1195	7554	5223
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	63
БАЛАНС	1300	36130	33783
ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	11234	11234
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	15501	15501
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1849)	(1812)
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	24886	24923
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	4701	4698
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521		141
Цільове фінансування	1525		3
Усього за розділом II	1595	4701	4842
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	2480	776
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	196	215
розрахунками з бюджетом	1620	427	408
розрахунками зі страхування	1625	442	281
розрахунками з оплати праці	1630	471	451
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	2183	1408
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640		
Поточні забезпечення	1660		
Векселі видані	1605		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	344	479
Усього за розділом III	1695	6543	4018
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	36130	33783

ДОДАТОК Б

БАЛАНС
(Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2019 р.
Форма № 1

АКТИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	1000	3120	3236
первісна вартість	1001	3884	4225
накопичена амортизація	1002	(764)	(989)
Незавершене будівництво	1005	553	497
Основні засоби:			
залишкова вартість	1010	24813	24893
первісна вартість	1011	58569	59634
знос	1012	(33756)	(34741)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090	11	12
Усього за розділом I	1095	28497	28638
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	3816	2670
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	716	536
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		144	24
за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
за виданими авансами	1136		
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	339	133
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165	12	109
Витрати майбутніх періодів	1170	11	31
Інші оборотні активи	1190	185	72
Усього за розділом II	1195	5223	3575
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	63	62
БАЛАНС	1300	33783	32275

Продовження ДОДАТКУ Б

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	11234	11234
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	15501	15501
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(1812)	(1516)
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	24923	25219
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	4698	4697
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	141	376
Цільове фінансування	1525	3	0
Усього за розділом II	1595	4842	5073
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	776	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	215	103
розрахунками з бюджетом	1620	408	448
розрахунками зі страхування	1625	281	160
розрахунками з оплати праці	1630	451	345
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	1408	431
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640		
Поточні забезпечення	1660		
Векселі видані	1605		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	479	496
Усього за розділом III	1695	4018	1983
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
БАЛАНС	1900	33783	32275

ДОДАТОК В

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2018 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	18341	15423
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(15924)	(13468)
Валовий:			
прибуток	2090	2417	1955
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	5865	5293
Адміністративні витрати	2130	(2398)	(2093)
Витрати на збут	2150	(225)	(215)
Інші операційні витрати	2180	(5030)	(5825)
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	629	
збиток	2195		(885)
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	3	
Інші доходи	2240	95	
Фінансові витрати	2250	(291)	(358)
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	(4)	(14)
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	2290	432	
збиток	2295		(1257)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		234
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Надзвичайні:			
доходи	2310	1	20
витрати	2315		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	37	
збиток	2355		(1039)
ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	3980	3460
Витрати на оплату праці	2505	7497	8005
Відрахування на соціальні заходи	2510	2913	2942
Амортизація	2515	1096	561
Інші операційні витрати	2520	1279	1243
Разом	2550	16765	16211

ДОДАТОК Д

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2019 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	13959	18341
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(13004)	(15924)
Валовий:			
прибуток	2090	955	2417
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	5444	5865
Адміністративні витрати	2130	(2763)	(2398)
Витрати на збут	2150	(251)	(225)
Інші операційні витрати	2180	(2655)	(5030)
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	730	629
збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	1	3
Інші доходи	2240	6	95
Фінансові витрати	2250	(105)	(291)
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	(7)	(4)
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
прибуток	2290	625	432
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(437)	(396)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Надзвичайні:			
доходи	2310	114	1
витрати	2315		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	302	37
збиток	2355		
ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	1811	3980
Витрати на оплату праці	2505	6912	7497
Відрахування на соціальні заходи	2510	2709	2913
Амортизація	2515	1438	1096
Інші операційні витрати	2520	1712	1279
Разом	2550	14582	16765

Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Єфременков Владислав Дмитрович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Фінансова гнучкість як фактор економічної безпеки підприємства ТОВ «Енерготехпроект»» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Єфременков В.Д.

Дата _____ Підпис _____ Андросова О.Ф.